

**R. P. Sebast. Izquierdo Alcarazensis Soc. Iesv, svpremis
Inquisitionis Senatvs Censoris, Et Olim Complvti SS.
Theologiæ Professoris. Pharvs Scientiarvm**

Izquierdo, Sebastián

Lugduni, 1659

[Dispvt. XVII. De vnitate, & multitudine entium, seu rerum, atque adeò
obiectorum intellectus humani.]

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95620)

Ve patet in omnibus compositis ex partibus homogeneis, quæ prædicata habent eo ipso sibi, & omnibus suis partibus per physicam identitatem communia. Ita prædicatum albedinis contractum ad totam albedinem, & ad omnes partes eius, de omnibus, & singulis verificatur per physicam identitatem, quia & tota albedo, & quælibet pars physice, & realiter est albedo.

Propositio 2.

376 Multoties etiam transcendit prædicatum omnes partes compositi physici per physicam adiectionem.

Quoties videlicet aliquod accidens homogeneum omnibus, & singulis partibus subiecti aliquis conuenit physice, ita transcendit albedo omnes, & singulas partes quantitatis; cui inhæret, quia de omnibus, & singulis prædicatur verè, siue per modum actus, siue in concreto; omnes quippe albescent siue sunt albae per albedinem sibi adiectam.

Propositio 3.

377 Stando in sententiâ satis communi de compositione continui ex partibus in infinitum diuisibilibus; atque adeo unitis per infinita diuisibilia, prædicatum datur transcendens per inclusionem physicam omnes, & singulas partes compositi physici. Negato verò ut impossibili huiusmodi compositionis genere, tale prædicatum transcendens impossibile est.

Secunda pars propositionis ostenditur: quia si partes compositi physici non sunt diuisibiles in infinitum, partes, à quibus primò incipit compositio eius, & in quas vltimò illud resolvable est, indiuisibiles erunt, ut constat; & consequenter incapaces, ut in ipsis aliquid per inclusionem physicam includatur, ut etiam est notum: ergo repugnat prædicatum transcendens per inclusionem physicam omnes, & singulas partes talis compositi.

378 Prima etiam pars propositionis conspicua est: quia prædicatum vnionis in omnibus omnino, & singulis partibus compositi reperitur physice inclusum itando in eâ sententiâ: quia nulla est omnino compositi pars, quæ physice non componatur ex aliis mediâ aliquâ vnione, quæque subinde vnionem aliquam physice non includat in se. Suppono itaque vniones, quâ tales, iuxta dictam compositionem sub nomen partium non venire. Si enim venient, cum illæ sint indiuisibiles, ineptæque subinde ad quidpiam physice includendum, heret utique iuxta doctrinam numero præced. ut neque in sententiâ dictâ esset possibile prædicatum per physicam inclusionem transcendens omnes omnino partes compositi physici. Loquor etiam de prædicato non formaliter, sed fundamentaliter sumpto: nam loquendo formaliter secundum nostrum modum concipiendi, & iudicandi, prædicatum, de quo tractamus, non conuenit subiecto per inclusionem physicam; sed per adiectionem metaphysicam, quia concipitur per modum actus, ut constat ex vniuersali doctrinâ dictâ disp. 2. q. 4. & disp. 8. q. 1. Quod tamen ad institutum præsens parum interest, aut nihil.

379 Fateor quidem ex huiusmodi transcendentiâ, quâ prædicatum vnionis per inclusionem physicam transcendere dicimus omnes omnino partes

Pharus Scientiarum, Tom. II.

continui, suppositâ dictâ sententiâ, vnum ex potissimis argumentis desumi, quibus sententia ipsa quam supponimus, impugnatur. Sic enim argui potest. Et pono iuxta sententiam dictam nihil aliud esse in hoc calamo præter partes, & vniones, quibus illæ vniuntur; nam licet sint etiam aliqua indiuisibilia terminatiua ea ad argumentum faciendum nihil intersunt; proindeque suppono ea non esse; & sic argumentum efformo. Vel præter omnes omnino vniones huius calami restat insuper in illo aliquid aliud, vel nihil restat? Si nihil, calamus ex solis vnionibus coalescet, contra suppositionem. Si aliquid; id in se nullam includit vnionem, etiam contra suppositionem: quia præter omnes omnino vniones nulla restare potest vnio, ut constat: restaret autem, si in eo quod præter omnes restat, aliqua vnio includeretur. Confirmatur primò. Pone iudicium circa dubium possibile de existentia omnium omnino vnionum huius calami præcendens ab omni alio obiecto. Tum sic: aut posito tali iudicio ignoratur aliquid de calamo, aut nihil? Si nihil, ergo calamus solis vnionibus constat. Si aliquid: id nullam vnionem claudat necesse est; quia si id, quod profus manet incognitum per tale iudicium, clauderet aliquam vnionem, hæc simul esset cognita, & incognita per tale iudicium, quæ sunt contradictoria. Confirmatur secundò. Aut collectio omnium vnionum calami est idem adæquatè cum calamo, & sic iterum calamus constabit solis vnionibus: aut solùm in adæquatè; & sic erit in calamo aliquid, à quo adæquatè distinguatur talis collectio vnionum, quod subinde pars erit carens omni vnione, contra suppositionem. Repugnat enim distinguere aliquid ab alio adæquatè, quin distinguatur adæquatè ab aliquo contento in illo: nam distinctio, & identitas inadæquata necessariò est includentis ab incluso, ut constat: inclusum autem nullam aliam habet identitatem cum includente præteream, quam habet secum: ergo præter hanc quidam distinctio restat, adæquata distinctio est: ergo quidquid est in includente præter inclusum ab ipso incluso necessariò distinguitur adæquatè.

Hæc argumenta, & alia huiusmodi, me quidem iudice, satis vrgentia non meam propositionem impugnant, quæ hypothetica est, sed sententiam in eâ suppositam, quæ mihi quidem difficillima est intellectu, nisi in aliquo bono sensu dicatur continuum ita esse diuisibile in infinitum, ut partes, quas de facto habet, non actu, sed potestate solùm sint infinitæ. Id quod expressè Arist. lib. 8. Physic. cap. 8. text. 68. sapèque alibi, & cum eo S. Th. variis in locis. Ita enim fiet, ut tandem sit confitendum continuum ex partibus physice indiuisibilibus esse compositum, atque ita impossibile esse prædicatum transcendens omnem partem compositi per inclusionem physicam, iuxta secundam partem propositionis nostræ. Caterùm hic locus non est resoluendi hanc difficultatem de compositione continui; præstabo id, Deo dante, suo loco. Ob id conditionatè tantùm loquutus sum in propositione.

Propositio 4.

Per identitatem metaphysicam benè potest ali-
 quod prædicatum transcendere partes compositi
 physici omnino similes, & æquales Reliquas verò
 minimè.

H Sermo

Sermo est de identitate metaphysicā adæquatā, nam, quæ inadæquata est, sub aliud membrum cadit divisionis superius factæ, nempe sub irrelusionem. Est autem identitas metaphysica ea, quæ conceptus obiectivi nostri intellectus formaliter, seu per rationem nostram identificari dicuntur, quo sensu dicimus vnamquamque formalitatem non solum realiter, & physicè, sed etiam formaliter, & metaphysicè esse indistinctam à se ipsâ. Tum definitionem formaliter esse idem cum definito &c.

382 Igitur prior pars propositionis inde mihi probanda venit; quia censo prædicatum specificum specie logicâ, quale est, quod abstrahitur ab individuis prorsus inter se similibus, & æqualibus, adæquatè posse identificari formaliter cum singulis ipsis individuis, dum ad illa contrahitur, quia datur in eis duplex formalitas, altera speciei, altera differentie individualis intrinsecæ, quod euenit, quoties tale prædicatum ab individuis est abstractum, seu potius ex eis adunatum citra præcisionem à differentis iuxta doctrinam datam *suprà quest. 14.* Quo posito eiusmodi prædicatum specificum abstractum à partibus compositi physici omnino similibus, & æqualibus per identitatem metaphysicam adæquatam dicitur partes ipsas transcendere, dum ad illas mente nostrâ contrahitur, vt satis est notum.

383 Secunda autem pars propositionis ex contrario fundamento probatur; nempe quia prædicatum abstractum à partibus compositi physici vel dissimilibus, vel inæqualibus non potest non saltem logicè genericum esse: de ratione autem generis est componere speciem simul cum differentia specificâ, atque adeo inadæquatè duntaxat cum ipsâ specie identificari: nequit igitur per adæquatam identitatem metaphysicam suas species, & consequenter neque earum individua transcendere.

384 Ex his colligo primò apud eos, qui censent non posse non componi individuum ex prædicato specifico, quodcumque illud sit, & ex differentia individuali intrinsecâ æquè ac ex prædicato generico, & ex differentia specificâ componitur species; vniuersaliter esse impossibile prædicatum transcendens per metaphysicam identitatem, de quâ tractamus, aliquas partes compositi physici, quæcumque illæ sint.

385 Secundo colligo etiam apud nos esse impossibile prædicatum transcendens pariter omnes partes compositi physici habentis plures, quàm duas indivisibiles: quia vbi dantur plures, non possunt non aliquæ saltem esse inæquales, quas proinde nullum poterit prædicatum modo dicto transcendere, vt constat ex dictis.

386 Hic tamen oportet advertere, ne aliqua æquiuocatio subrepat, cum dicimus aliquod prædicatum transcendere per identitatem aut physicam, aut metaphysicam, non loqui nos de identitate formali, quæ propterea nobis concipitur, distincta formalitas est ab extremis identificatis, cum sit quidam actus aut rectus, quo vnum extremum dicitur esse aliud, aut circularis, quo vnum dicitur esse ipsummet iuxta doctrinam datam *suprà disp. 2. quest. 4. & disp. 8. quest. 2.* de huiusmodi quippè identitate formali, quod ad rem attinet, vt de quâdam formalitate aliis adiuncta philosophandum est; proindeque si sit transcendens per metaphysicam adiectionem erit transcendens; sed loquimur de identitate fundamentali indistinctâ penitus ab eo, quod secum est idem aut physi-

cè, si physica sit, aut metaphysicè seu propterea in mente nostrâ obiectiue, si sit metaphysica.

Propositio 5.

Per metaphysicam adiectionem bene possunt ali- 387
qua prædicata transcendere omnes omnino partes cuiusvis compositi physici.

Quia nullæ sunt partes compositi physici, quæ non habeant aliquas passiones metaphysicas sibi communes. De ratione autem metaphysicæ passionis est formaliter superaddi, & adici subiectis, quorum passio est, vt ex dictis in superioribus liquet, ampliùsque ex dicendis patebit. Adde prædicatum entis, & alia huiusmodi vniuersalissima, quæ per metaphysicam adiectionem transcendunt omnes omnino rerum omnium formalitates, vt videbimus *proposit. 11.* eo ipso non posse non per similem adiectionem transcendere omnes, & singulas cuiuslibet compositi physici partes, vtpote, quæ res quædam sunt formalitatibus constantes.

Dices, passiones, & quævis prædicata metaphysicè duntaxat distincta à re, cui conveniunt, & si aliis eiusdem rei formalitatibus metaphysicè possint adici; at toti rei physicè sumptæ (qualiter partes compositi physici in præsentī propositione à nobis sumuntur) nequaquam posse, cum tales physicè aut metaphysicè etiam præcontineant in se eiusmodi passiones, & prædicata sibi identificata realiter. Respondeo primò, sepe prædicatum contentum in subiecto fundamentaliter, formaliter in eo non contineri; atque ita bene posse formaliter ei superaddi. Quo pacto fieri potest vt partes compositi physici apprehensæ ex parte subiecti, quoad totum, quod realiter sunt fundamentaliter tantum contineant prædicatum, quod eis superadditur formaliter, iuxta doctrinam à nobis traditam *disp. 2. quest. 4. & disp. 8. quest. 2.* Respondeo secundò ex modo, quem nos iudicandi habemus, semper superaddi prædicatum, aut aliquid prædicati subiecto tamen illud ipsum formaliter intra subiectum contineatur: quo casu et si prædicatum non adiciat subiecto formalitatem à præcontentâ in ipso diversam, adiciat tamen formalitatem à præcontentâ distinctam per quamdam multiplicationem eiusdem, vt iam in superioribus non semel explicui, & nominatim *disp. 13. quest. 10.*

Propositio 6.

Per metaphysicam inclusionem aliqua prædica- 389
ta transcendunt omnes, & singulas partes cuiusvis compositi physici.

Est clarum: quia prædicata omnia generica, quæ citra dubium omnes habent in se contenta, metaphysicè includuntur in illis; de quo nullum est dubium.

Propositio 7.

Quælibet cuiusvis entis siue creati, siue increa- 390
ti formalitas prædicatum est transcendens per physicam identitatem omnes eius entis formalitates. Per physicam verò inclusionem, vel adiectionem tale esse non potest.

Vtraque pars propositionis certissima est tam in sententiâ præscindenti, quàm non præscindenti obiectiue: quia in omni sententiâ, quælibet cuiusvis entis formalitas quomodolibet supra physicè & identificata cum reliquis omnibus eiusdem entis forma

formalitatibus, de eisque subinde in sensu physico identico verè prædicabilis est. Nec physicam inclusionem, aut adiectionem desiderantem distinctionem realem comparatione illarum subire potest.

Propositio 8.

391 Quæcumque per physicam adiectionem conveniunt cuilibet enti siue increato siue creato, ea prædicata sunt transcendentia per adiectionem physicam omnes, & singulas talis entis formalitates. Per adiectionem verò physicam, simul & metaphysicam, quædam eorum transcendent illas, quædam verò non item. Neutra tamen valent ipsas transcendere per physicam identitatem, aut inclusionem.

Ponamus exemplum in Deo, & idem, quod ad rem attinet, de quovis ente creato iudicium esto. Dico itaque prædicata creatis, & Mundo coexistentis, quæ creationem, & existentiam Mundi distinctam à divini substantiæ physicè adiciunt Deo; per physicam adiectionem transcendere omnes divinas formalitates, quatenus de omnibus in sensu physico, & materiali verè dicuntur, quia seclusa distinctione virtuali, quæ hic non interuenit, nullum prædicatum potest vni formalitati Dei, & non reliquis physicè convenire, ut constet. Deinde dico prædicatum coexistentis Mundo per physicam simul, & metaphysicam adiectionem transcendere omnes formalitates divinas: prædicatum verò creatis minime: quia primum de omnibus, & singulis formalitatibus Dei est prædicabile, non solum in sensu physico, & materiali, sed etiam in metaphysico, & formali. Secundum verò non item; eo quod nulla formalitas Dei, quæ non sit coexistens Mundo in sensu formali. Cum tamen sola Omnipotentia in sensu formali sit creans, Quæ autem prædicata in sensu solum physico, & materiali, & quæ in formali, & metaphysico prædicari dicantur, asserimus explicatum est *supra disp. 2. q. 4*. Per quæ prima, & secunda pars propositionis data manent probata. Tertiâ autem probatione non eget, cum sit certissimum ea, quæ physicè distinguuntur à divini substantiâ, nec posse identificari physicè, nec physicè includi in omnibus formalitatibus eius. Porro prima, & tertia pars propositionis in omni sententiâ de præcisionibus locum habet, ut constet. Secunda verò alioquin apud omnes certa cum substantiâ non præcipientem malè cohæret, ut ex dicendis in sequentibus apparebit.

392 Solum testat rationem reddere, cur prædicatum coexistentis Mundo omnibus formalitatibus divinis conveniat formaliter, & metaphysicè. Prædicatum verò creatis soli formalitati Omnipotentis, non reliquis. Dico id ex diversitate naturæ, seu quiditatis tum talium prædicatorum, tum formalitatum Dei nasci. Nulla quippe est divina formalitas, quæ ex suo quiditativo conceptu, propter à reliquis distinctio non sit existens, atque adeo coexistens Mundo, suppositâ Mundi existentia, cum tamen soli formalitati omnipotentis conveniat ex conceptu proprio creare. Quod ut uniiversalius exponam regulamque præscribam ad dignoscendum, quæ prædicata sint transcendentia metaphysicè, quæ verò non item. Noto, quemadmodum in physicis quædam sunt passionēs, & accidentia, quæ alicui, aliquibusve rebus conveniunt physicè, reliquis verò minime; quædam, quæ aut pluribus rebus, aut etiam omnibus conveniunt propter diversitatem scilicet naturæ, tum rerum, tum accidentium, & passionum.

Pharus Scientiarum, Tom. 11.

Ita patitur in metaphysicis quædam sunt passionēs, & accidentia, quæ alicui, aliquibusve eiusdem rei formalitatibus, non verò reliquis conveniunt metaphysicè: quædam verò, quæ omnibus propter diversitatem videlicet conceptuum, siue quiditativum tum formalitatum ipsarum, tum accidentium, & passionum. Passio igitur, vel accidens conveniens metaphysicè omnibus, & singulis eiusdem entis formalitatibus prædicatum est talis entis transcendens metaphysicè; secus verò passio, vel accidens alicui solum, vel aliquibus formalitatibus; non tamen omnibus. Porro tunc aliqua passio, vel accidens alicui formalitati dicitur metaphysicè, formaliterque convenire, quando ita illam afficit, aut denominat, propter à reliquis contradistinctam formaliter, ut eam nihilominus afficeret, aut determinaret, etiam si ipsa persistente, aliæ per impossibile desinerent esse, aut non persisterent.

Quæ quidem regula generalis est tam pro prædicatis adicientibus aliquid physicè supra formalitates, de quibus dicuntur, cuiusmodi sunt ea, de quibus egimus in præfati propositione, quàm pro prædicatis nihil adicientibus physicè; sed tantum metaphysicè, & per rationem, qualia sunt, de quibus in sequentibus. Ita prædicatum coexistentis Mundo ideo est transcendens comparatione Dei quia ita illud, suppositâ Mundi existentia, singulis Dei formalitatibus convenit ex proprio conceptu, ut de qualibet sic verum per locum intrinsecum, fore eam nihilominus Mundo existenti coexistentem, etiam si per impossibile reliquis deficientibus, ipsa dumtaxat permaneret. Prædicatum verò creatis ideo non est transcendens; quia ita soli dumtaxat Omnipotentis convenit ex proprio conceptu, ut verum sit per locum intrinsecum Deum non creaturum, si relictis reliquis formalitatibus, sola illi Omnipotentia per impossibile deficeret.

394 Observandum tamen est primò prædicata metaphysicè transcendentia ratò esse accidentia formalitatum, quas transcendunt; ut plurimum enim sunt earum passionēs. Et quoniam passionum aliæ sunt immediatæ, & per se notæ; aliæ remotæ, & per aliud notæ, seu noscibiles; Observandum secundo est ex prædicatis transcendentibus alia esse per se immediatè iudicabilia de formalitatibus, quas transcendunt, solis terminis apprehensis: quo iure tales formalitates apprehensa fundamentum præbere dicuntur ad talia iudicia faciendâ; & ex prædicatis quidem metaphysicè transcendentibus pleraque haud dubie sunt huius generis, quia ut plurimum sunt conceptus valde universales, & notæ. Aliâ nihilominus esse possunt non immediatè iudicabilia à nobis, sed solum beneficio discursus ad quæ subinde iudicanda non dicuntur fundamenta per se præbere subiecta eorum apprehensa. En regulam, per quam deprehendes quænam prædicata tum divina, tum creata sint transcendentia, & quæ non item.

Propositio 9.

395 Impossibile est in omni sententiâ, quod aliquod prædicatum transcendat omnes formalitates diversas eiusdem entis per metaphysicam identitatem.

Sermo est de identitate metaphysicâ adæquatâ, iuxta notationem præmissam *proposit. 4*. Propositio autem est certissima: quia in quavis sententiâ seu præcipientente, seu non præcipientente obiectivè, nulla formalitas singularis potest identitate adæquatâ cū reliquis eiusdem entis ab ipsâ, & inter se diversis identificari formaliter, seu metaphysicè quandoquidē

H 2 omnes

omnes formalitates diuersae eo ipso sunt inter se distinctae formaliter, seu per rationem nostram; ut constat. Deinde praedicatum commune abstractum à diuersis formalitatibus eiusdem entis non potest non esse genericum; quia, quae diuersa sunt non solum numero, sed etiam specie distinguuntur; & praedicatum genericum nequit cum singulis speciebus, & indiuiduis specificis identificari formaliter identitate adaequata, ut etiam est notum. Igitur in quauis sententia nulla est possibilis formalitas aut singularis, aut communis, quae per identitatem metaphysicam transcendat omnes formalitates diuersas eiusdem entis.

396 Loquor autem in propositione dumtaxat de formalitatibus diuersis, hoc est, inter se dissimilibus, aut etiam inaequalibus: quia huiusmodi ferme sunt omnes, quae in singulis entibus censentur. Si quae tamen nonnunquam fuerint omnino inter se similes, & aequales respectu harum, bene poterit esse praedicatum transcendens per metaphysicam identitatem. Tale enim erit conceptus communis specificus ab eis abstractus citra omnem praecisionem à differentiis numericis, iuxta doctrinam datam in simili *propositio. 4.*

Propositio 10.

397 In sententia non praescindentium impossibile est, quod aliquod praedicatum transcendat omnes eiusdem entis formalitates per purè metaphysicam adiectionem.

Dico purè metaphysicam, ut excludam modò adiectionem physicam, simul & metaphysicam, de qua egi *prop. 8.* Ratio autem propositionis conspicua est: quia adiectio purè metaphysica dumtaxat valet reperiri inter conceptus per solam rationem distinctos, quod enim ab alio non per solam rationem sed realiter distinctum est, non sanè purè metaphysicè, sed physicè insuper dicitur adici illi, si semel adiciatur; sed apud non praescindentem praedicatum, quod transcendens vocatur secundum id, quod dicit in recto, idem omnino est ac subiectum, quocirca quoad id praecise non potest dici subiecto adici, quia idem sibi ipsi, quae ratione est idem sibi, adici non potest, ut constat; secundum id verò, quod connotat in obliquo, siue id sit diuersa cognitio, siue diuersum medium cognoscendi, siue diuersum cuiusvis alterius generis connotatum, realiter ab ipso subiecto distinctum est, ut ipsi non praescidentes ponunt; atque adeo per solam rationem subiecto adici non potest: ergo absolute in sententia non praescidentium transcendentia praedicatorum per adiectionem purè metaphysicam impossibile est.

398 Adde nec fieri posse in eorum sententia, ut aliqua praedicata praeter alia sint transcendentia adhuc per adiectionem physicam simul & metaphysicam. Nam cum in eorum sententia subiectum omnium praedicatorum, quae eidem rei reali conueniunt, idem conceptus sit obiectiuus, quantum ad id, quod dicit in recto, & cui praedicata conueniunt, quidquid sit de extrinsecis connotatis, efficitur omnia praedicata adiectiua, quae eidem rei reali conueniunt, de eodem omnino subiecto, eodemque omnino modo verificari; atque ita vel omnia praeter, vel nulla transcendentia per adiectionem physicam simul & metaphysicam dicenda esse. De quo iterum redibit sermo *propositione duodecima.*

Propositio 11.

399 Secundum meam, & communem praecisionem obiectiuarum sententiam plurima dantur praedicata, quae omnes omnino formalitates eiusdem entis tam increati, quam creati transcendunt per purè metaphysicam adiectionem.

Pro hac propositione aduoco omnes Doctores citatos *num. 370.* qui transcendentiam metaphysicam entis, aliorumque huiusmodi praedicatorum admittunt, nam licet plerique eorum videantur supponere eam per inclusionem fieri, saltem in illa adstruenda, quocumque modo fiat, nobiscum conueniunt, & fortasse interpretari poterunt de inclusionem solum fundamentali, quo à nostra sententia non discrepabunt. A qua quidem neque Scoti dissentiunt, quia solum negant, & quidem iure iuxta dicenda postmodum, metaphysicam transcendentiam entis vsque ad ultimas differentias per inclusionem, per adiectionem verò nequaquam iuxta sua principia negare possunt.

Probo ergo propositionem primò: quia plurima sunt praedicata, quae non solum in sensu reali; sed in formali, & metaphysico verificentur de omnibus, & singulis formalitatibus eiusdem entis siue increati, siue creati, à quibus realiter sunt indistincta, adeo, ut si per impossibile quaelibet talium formalitatum, aliis pereuntibus permaneret, affecta nihilominus talibus praedicatis persisteret, siue illa sibi retineret annexa. Hoc autem ipsum est transcendere eiusmodi praedicata dictas omnes formalitates metaphysica transcendentia, iuxta regulam supra statutam *propositio. 8.* Quod autem transcendentia ista per adiectionem fiat, ex doctrina tradita à nobis *disputatione secunda, questione quarta, & disputatione octaua, questione secunda,* & saepe alias repetita de modo nostro iudicandi, ac praedicandi manifestè monstratur. Cum enim omne praedicatum significabile per verbum, cuiusmodi sunt transcendentia omnia, per modum actus & instar cuiusdam exercitij subiecti, cui attribuitur, concipiatur à nobis, nequit non illud ex conceptu suo esse quid superadditum, & adiectum ipsi subiecto, quod est euenire illi per adiectionem, quae purè metaphysica erit, quando praedicatum, & subiectum per solam rationem distincta sunt. Vide id in praedicto entis, seu potentis existere quod per verbum *possum* significabile est. Dum enim dicimus *rationalitas potest existere*, non potest non potentia ad existendum concipi ut actus adiectus rationalitati, cui subinde etiam adiciatur, cum conformatus in participium per verbum substantiuum *esse* ipsi attribuitur, ut cum dicimus *rationalitas est potens existere*, siue *est ens*. Huiusmodi enim participia, vel nomina semper sumuntur adiectiue ut possint de subiecto verificari in sensu reali, & formali, ut constat ex doctrina etiam tradita in citatis *disputationibus*. Tantumdemque censendum est de reliquis huiusmodi transcendentibus praedicatis. Dari autem plurima eorum tum in Deo, tum in creaturis manifestum est. Quia talia sunt in Deo immensitas, aeternitas, necessitas, & similia: in creaturis, atque etiam in Deo potentia ad existendum, bonitas, veritas, &c. Nulla quippe est formalitas Dei, cui ratione sui, & propterea ab aliis condistincta non conueniat esse ubique, esse ab aeterno, necessariò existere, &c. Sicut nulla est formalitas, aut

aut Dei, aut creaturæ, cui pariter ratione sui non conueniat posse existere, esse bonam, esse veram &c. Quod vel ex terminis ipsis satis superque notum est.

401 Secundo probatur propositio. Quia de aliquibus saltem prædicatis adeo euidens est omnes & singulas formalitates rerum transcendere, ut neque Scotista, nec alij quipiam negare id poterunt, si semel eis statuatur transcendentiam aliter fieri, quam per metaphysicam inclusionem; quoniam hanc solum tanquam impossibilem negant, quicunque transcendentiam prædicatorum metaphysicam negant, ut iam notauimus. Ergo cum propositio nostra non de transcendentia per inclusionem, sed per adiectionem loquatur, nullo prætextu poterit quispiam eirectari. Etenim euidensissimum est, quamlibet cuiusvis entis formalitatem non fictitiam ex proprio conceptu, & ratione sui, nullaque aliarum ratione habita, cum quibus identificatur esse possibilem, esse veram, esse perfectionem &c. Similiter de quauis formalitate Dei, supposito, quod sit Dei, euidens esse eam per se & ratione sui æternam, immensam, bonam, &c. Et confirmari potest; quia certum est in scientiis humanis primam passionem metaphysicam conceptui essentiae esse annexam, conceptui autem primam secundam, secundam autem tertiam &c. eo quod aliquæ formalitates præ aliis cum aliquibus connexæ sunt metaphysicæ ex proprio conceptu, & ratione sui, quemadmodum in rebus physicis aliquæ præ aliis cum aliquibus physicæ connectuntur. Igitur sicut in physicis sæpe sunt res, cum quibus alia plures, aut omnes alicuius generis, aut absolute omnes physicæ ratione sui connectuntur; ita in metaphysicis nihil verat, quominus sæpe sint prædicata, cum quibus omnes & singulæ alicuius entis, aut alicuius generis entium, aut absolute omnium formalitates metaphysicæ connectantur per se immediatè, siue ratione sui; atque ita talia prædicata talibus formalitatibus per se & formaliter conueniant. Quod ipsum est prædicata huiusmodi transcendentia metaphysicæ esse. Quod autem eorum transcendentia, siue transcendens conuenientia, seu prædicatio per adiectionem metaphysicam fiat, tum ex modo nostro prædicandi nuper commemorato constat. Tum quia illa nec per identitatem metaphysicam, ut constat ex propositione 9. nec per inclusionem, ut constabit ex propositionibus 12. & 13. possunt transcendere; aliud autem genus metaphysicæ transcendentia excogitabile non est, ut liquet ex tota hac questione.

402 Tertiò, probatur propositio; quia illud euidensissimum axioma, quodlibet est, vel non est non solum de quolibet ente adequato, & in sensu reali, sed de qualibet cuiusvis entis formalitate, & in sensu formali verificatur, ut apud omnes est in confesso. De quolibet enim excogitabili conceptu obiectiuo non potest non verificari in omni sensu reali, & formali quoduis distinctum quorumuis prædicatorum sibi contradicentium, eo ipso, quod inter duo contradictoria non datur medium, propterea præfatum axioma statuitur. Ergo imprimis quoduis distinctum contradictoriorum prædicatum transcendens est omnem omnino cuiusvis entis formalitatem, quæ transcendentia vagè saltem metaphysica erit, quando alterum ex contradictoriis à formalitatibus, de quibus ipsorum distinctum prædicatur, realiter distinctum non est. Deinde, quia, quo sensu de quouis subiecto verificatur contradictorium distinctum,

eodem de subiecto ipso debet alterum contradictorium determinatè verificari; eo quod ex duobus contradictoriis necesse est alterum esse, & alterum non esse determinatè: ideo quories contradictorium negatiuum in sensu formali de omnibus formalitatibus eiusdem entis falsificatur, ut sæpe fit: non potest non positium de eisdem formalitatibus in sensu formali verificari, atque adeo illas omnes transcendere metaphysicè, si realiter ab illis distinctum non est. Sic quia de omnibus, & singulis formalitatibus diuinis falsificatur in sensu formali non esse ubique, de eisdem in eodem sensu verificatur esse ubique, quod est prædicatum positium immensitatis illas omnes transcendere, quod pariter euenit in aliis huiusmodi. Fieri autem transcendentiam istam per adiectionem satis superque ex dictis liquidum est.

Verum contra doctrinam propositionis oppositi potest, sequi ex illa in formalitatibus transcendentibus dari progressum in infinitum. Nam si rationalitas, exempli gratia, est ens per potentiam ad existendum ipsi metaphysicè adiectum, eadem rationalitas ut præcisa à tali potentia erit pariter ens per aliam, & ut præcisa ab hac per aliam, & sic in infinitum. Similiter quauis potentia ad existendum erit ens per aliam sibi superadditam, & hæc per aliam, & sic sine fine. Id namque iuxta doctrinam stabilitam fert secum noster modus iudicandi per adiectionem prædicati ad subiectum. Respondeo primò hoc argumentum etiam contra transcendentiam metaphysicam per inclusionem militare, atque adeo ab omnibus esse solucendum. Nam si rationalitas est ens per rationem entis in se inclusam, si semel hanc à rationalitate præscindas, alia ratio entis in rationalitate manebit inclusa, & hæc præcisa alia, & sic in infinitum. Similiter quauis ratio entis per aliam in se inclusam erit ens, & hæc per aliam, & ita deinceps sine fine. Progressio autem infinita per inclusionem longè maiorem difficultatem præ se fert, quam progressio infinita per adiectionem ut in continuo diuisibili in infinitum, ubi solum illa habet locum, iuxta dicta propositionis 3. cernere licet. Respondeo secundò progressum infinitum duntaxat syncategorematicè, ita quod multitudo partium actu existentium semper finita sit, augibilis tamen sine fine, absque illo inconueniente admittet etiam in rebus realibus. Tale autem ut summum est, quod probat argumentum factum in formalitatibus transcendentibus, unde nihil infert absurdum. Respondeo tertiò ne syncategorematicè quidem posse in infinitum multiplicari in mente nostrâ formalitates transcendentis, posito, quod illæ multiplicentur, propterea argumentum factum præterdit, ita ut dato quouis earum numero, alius maior de facto dabilis sit. Quia intellectus noster pro hoc statu certam duntaxat quantitatem obiecti siue continuum, siue discretum potest simul cognitione complecti; ita, quod si aliquid addatur ab vno latere, tantumdem detrahi ab alio necesse sit, ut explicuimus, & ostendimus disput. 1. quæst. 2. & 3. Denique respondeo quarto formalitates, quæ in casibus argumenti, & similibus possunt ab intellectu nostro sine fine multiplicari, solum numericè distingui, atque adeo æquialenter esse eandem in ordine ad scientiam rerum, unde extrahuntur, quia non tam ex ipsarum meritis, quam ex nostro concipiendi modo ducunt originem. Ex quibus patet, huius

cemodi formalitatum transcendentium progressus in infinitum syncategorematicè tantum, & nostro intellectui pro hoc statu connotuales esse, & nullum omnino secum incommodum ferre, prout iam etiam in superioribus à nobis sæpe dictum est.

Propositio 12.

404 In sententiâ non præscindentium impossibile est, quòd aliquod prædicatum transcendat omnes eiusdem entis formalitates per metaphysicam inclusionem.

Est clarum: quoniam apud non præscidentes omnes, & singulæ formalitates eiusdem entis quantum ad id, quod dicunt in recto, idem omnino sunt metaphysicè, quantum ad ea verò, quæ dicunt de connotato, quæcumque illa sint, realiter & adæquatè inter se distinguuntur. Ergo impossibile est ut vna formalitas in reliquis omnibus eiusdem entis claudatur metaphysicè, prout requiritur ad transcendentiâ, de quâ tractamus: quia neque idem omnino in se ipso, neque distinctum realiter in distinctis à se realiter, & adæquatè, metaphysicè claudipotest, ut est notissimum. Confirmatur primò, quia negantes præcisiones obiectiuas eo ipso dicunt distinctionem formalitatum à ratione oriundam non ex parte obiecti, sed ex parte solum actus se habere; ita, quòd conceptus obiectiuus omnium profus sit idem, cognitus tamen diuersis modis se habentibus ex parte cognitionis, hoc est, diuersis cognitionibus. Sed neque vna cognitio includi potest metaphysicè in reliquis ad idem obiectum terminatis, neque vnus, & idem conceptus obiectiuus in se ipso. Igitur apud non præscidentes impossibile est, ut vna formalitas in reliquis eiusdem entis claudatur metaphysicè. Confirmatur secundo: quia si nomen *impenetrabilis*, & cetera omnia, ac singula nomina Dei totum, quod Deus est re ipsâ significant, quæcumque dicantur illa insuper connotare extra Deum, impossibile est, ut attributum impenetrabilitatis per inclusionem metaphysicam transcendat alia Dei attributa; quia nec Deus integer in se toto, nec connotatum impenetrabilitatis in omnibus omnium attributorum Dei connotatis potest includi metaphysicè, ut constat.

405 Dicent non præscidentes, contra quos hæc propositio militat, transcendentiâ metaphysicam iuxta sententiâ suam in eo consistere, quòd nequeat tota res cognosci in ordine ad alia extrinseca connotata, quin cognoscatur simul in ordine ad illud, quod constituit prædicatum transcendens, bene tamen vice versâ. E.g. entitas hominis nequit cognosci in quantum potens rationari, hoc est, relatè ad connotatum rationalis, quin cognoscatur in quantum potens existere, id est, relatè ad connotatum entis. Bene tamen è contra; & ideo formalitas entis transcendit formalitatem rationalis, sed non è conuerso. Ita philosophantur Quiedo *contr. 1. Metaphysicæ punct. 4. num. 6. cum Hurt. disp. 9. Log. sect. 4. subf. 5.* & alij Recentiores.

406 Sed contra primò. Quia, ut constat ex dictis, hæc non est transcendentiâ per inclusionem metaphysicam, ut ipsi passim supponunt dicentes prædicatum entis, & alia huiusmodi formaliter includi, & imbibere in differentiis.

407 Contra secundò: quia iuxta sententiâ ipsorum conceptus entis, seu potentis existere nequit habere pro connotato existentiam, ut aliqui eorum videntur supponere, uti etè indistinctam realiter

à potentia existendi. Connotatum autem conceptus entis reperi in principio ratiocinandi non posse esse existentiam discursus, ut dicit Quiedo, palam est: quia cum conceptus entis in omnibus rebus, in omnibusque formalitatibus, quibus conuenit, debeat esse eiusdem rationis, ut censet ipse Quiedo, in omnibus debet habere idem connotatum. Constat autem in aliis rebus, in aliisque formalitatibus conceptum entis non connotare existentiam discursus, imò neque existentiam effectus ut sic, quia non omnes habent effectus, neque existentiam connotati ut sic, quia non omnes connotant quidpiam existens, & plures nihil omnino connotant, ut pluribus confestim *suprà disp. 13. quæst. 9.*

Contra tertio: quia prædicatum entis, & alia huiusmodi, non connotatis rerum extrinsecis, sed intrinsecis earum conceptibus conueniunt, & attribuantur, dum de omnibus, & singulis talium rerum formalitatibus verificantur, & prædicantur, ut constat. Prædicatum enim entis non ideo dicitur omnes hominis formalitates transcendere, quia in omnibus hominis extrinsecis connotatis, sed quia in omnibus hominis intrinsecis, & identificatis conceptibus reperitur formaliter. Sicut prædicatum impenetrabilis non ideo dicitur transcendere omnes formalitates Dei, quia in omnibus Dei extrinsecis connotatis; sed quia in omnibus Dei intrinsecis, & secum identificatis conceptibus reperitur formaliter; extrinseca enim Dei connotata immensa re verà non sunt: ergo cum eiusmodi conceptus intrinseci, & identificati in vnaquaque re sint vnici profus, & idem, iuxta sententiâ non præscientium, constituit iuxta illam prædicatum entis, & similia nec per inclusionem, nec per adiectionem, nec aliter dici posse transcendere plures eiusdem rei formalitates; quin imò de totâ integrâ re, tum illud, tum cetera omnia ipsius rei prædicata indiuisum, eodemque modo verificari, & prædicari; atque adeo neque alia præ aliis, neque vlla omnino transcendentiâ dicenda esse, ut contra communem consensum conuictus falsus est Arriaga.

Contra quarto: Quia falsum omnino est, ut bene vidit ipse Arriaga, non posse non cognosci à nobis vnamquamque rem in ordine ad ea connotata, quæ iuxta præfatos non præscidentes prædicata transcendentiâ constituunt, etsi in ordine ad alia possint. Constat enim passim nos concipere alias rerum formalitates, & de eis tractare immemores profus prædicatorum transcendentium, quæ illis conueniunt, & consequenter suorum, si quæ habent, connotatorum. Sæpe etiam accidit, ut cognitis aliis rerum prædicatis non transcendentibus, aliqua earundem transcendentia penitus ignorentur, ut multis argumentis *suprà* monstrauimus *disp. 13. quæst. 10.* vniuersaliter ostendentes prædicata transcendentia, & non transcendentia mutuo inter se esse præscindibilia, & sæpe de facto præscindi. Igitur etsi demus Aduersariis per id constitui prædicatum transcendens, quod nequeant reliquæ eiusdem rei formalitates concipi sine illo, quia nequit non simul cum connotatis illarum cognosci connotatum illius, adhuc in ipsum sententiâ falsum persistit aliqua esse prædicata præ aliis transcendentia: quia nulla sunt, quæ necessariò concipi debeant, dum concipiuntur reliquæ omnes eiusdem rei formalitates.

Meliùs profectò dixissent non præscidentes prædicata metaphysicè transcendentiâ ea esse, quæ ex omnibus cuiusque rei formalitatibus bene inferuntur.

runtur: non transcendunt verò, quæ secus: nam illationes huiusmodi penes extrinseca connotata, relate ad quæ constituunt ipsi rerum formalitates, bene constare possunt, quatenus aliqua connotata illationem habent ex reliquis, non verò è contra. Caterum, quia sæpe sapius in obiectis humanarum scientiarum eiusmodi connotata pro distinguendis ipsorum formalitatibus non suppetunt, ut fuscè demonstrauimus *supra disp. 13. quæst. illa 9. citatâ*, & eis deficientibus nulla est formalitas, quæ mutuo non inferatur ex reliquis eiusdem rei, iuxta sententiam non prædicentium: quia omnes, scilicet connotatis, vnici sunt, & indiuisi conceptus; ideo ne isto quidem modo defendi potest in eorum sententiâ aliqua esse prædicata transcendentia præ aliis. Adde per istud genus transcendentia potius dicendum esse vnum connotatum transcendere physicè alia ex quibus inferitur, quam vnam formalitatem transcendere metaphysicè alias, quæ in ordine ad talia connotata constitui dicuntur.

411 Ex quibus omnibus concluditur, semel sublati præcisionibus obiectiuis, omnem omnino transcendentiam prædicatorem metaphysicam è medio tolli, ut vel inuitus fortasse fassus est Ariaga.

Propositio 13.

412 Etiam suppositâ nostrâ, & communi præcisionum obiectiuarum sententiâ, impossibile est, quod aliquod prædicatum transcendat omnes eiusdem entis formalitates per metaphysicam inclusionem.

In hanc propositionem conueniunt omnes Scotistæ & reliqui qui absolute negant transcendentiam entis, aliorumque huiusmodi prædicatorem, loquuntur enim de transcendentia per metaphysicam inclusionem, ut iam *proposit. 11.* notauimus. Probatur autem primò: quia si potentia ad exigendum, e.g. transcederet per metaphysicam inclusionem omnes formalitates hominis; rationalitas esset conceptus per rationem nostram compositus ex potentia existendi, & ex aliâ quâpiam formalitate, quæ quidem non posset non esse adæquatè condistincta à potentia existendi, & eam excludens à se, vtpote pars cum illâ componens totum: omnis quippè pars cum aliâ componens totum necessariò excludit illam à se, ut est notissimum. Quo fieret, ut potentia existendi in illâ hominis formalitate non includeretur formaliter, & aliàs includeretur, cum supponatur includi in omnibus, quæ est contradictio. Quod si dicatur in illâ etiam includi idem argumentum conficiam, donec sistamus in aliquâ, in quâ non includatur: nam hîc progressio infinita locum non habet, cum nos nequitiam possumus simul concipere infinitas formalitates actu inter se distinctas, quarum aliæ in aliis citra finem actualiter concipiuntur inclusæ, ut constat.

413 Dices confusè bene posse concipi à nobis eam infinitam formalitatem inclusarum, & includentium progressionem, uti in continuo in infinitum diuisibile similem partium physicarum progressionem confusè concipimus, etsi concipere nequeamus expressè. Sed primò caue æquiuocationem: nam strictè, & propriè loquendo aliud est cognitionem esse confusam; aliud esse obscuram. Cognitionis confusa est, quæ cognoscitur plura, non tamen ut plura, sed per modum vnius, quo pacto nos sub

vno conceptu vniuersali cognoscimus confusè plura inferiora contenta sub illo, & hæc opponitur cognitioni distinctæ tangenti plura, ut plura, & inter se distincta. Vtraque autem harum cognitionum aut clara, aut obscura esse potest; Nam cognitio obscura est, quæ opponitur claræ, tangitque obiectum suum, sine illud sit vnum, siue multiplex, veluti sub luce malignâ, id est, obscurè: Cum tamen clara, veluti sub perspicuâ luce illud attingat, id est, clarè. Vnde patet discrimen cognitionis confusæ, & distinctæ ex parte obiecti se habere, cum tamen cognitio obscura, & clara ex modo solum tendendi discriminentur. Hinc dico cognitione distinctâ, siue ea clara sit, siue obscura, dumtaxat posse nos concipere simul certum, limitatumque numerum conceptuum obiectiuorum. Nam cum intellectus noster cuncta cognoscat per phantasmata sensibilia habentia aliquam quantitatem, quæ minor minima sensibili esse non potest, in eisque apprehendendis phantasiâ sequatur, certam dumtaxat, limitatamque quantitatem obiecti aut continuam, aut ex continuâ, & discretâ coalescentem, & consequenter certam, limitatamque multitudinem conceptuum obiectiuorum potest simul suâ apprehensione complecti; adeo ut si aliquid amplius velit concipere, tantundem ex præconceptis relinquere debeat, ut experientiâ constat, & fuscè demonstrauimus *supra disp. 1. q. 2. & 3.* Tantum abest ut multitudinem infinitam conceptuum obiectiuorum simul possimus concipere cognitione distinctâ, siue ea clara sit, siue obscura. Ex quo patet neque in aliquo ente infinitas formalitates, neque in continuo diuisibili sine fine infinitas partes posse nos simul distinctè, & per modum plurium concipere, sed necessariò eas finitas, imò, & paucas esse debere. Et quoniam formalitates in ente plures non sunt, quam, quæ à nobis actu concipiuntur distinctæ, quia earum distinctio, & pluralitas à nostrâ dumtaxat nascitur cognitione, ideo licet deus cognoscat à nobis in continuo prædicto infinitas partes confusè, dum paucas quasdam dumtaxat distinctè cognoscimus, eo quod talis partium infinitudo, ut ponimus, datur à parte rei, tenditque intellectus ad cognoscendum quidquid ibi est realiter; dum tamen cognoscimus in quouis ente aliquas formalitates distinctè, nullas alias, nedum infinitas dici possumus cognoscere confusè: nisi fortasse eas, quas prius cognitas distinctè postmodum sub vno conceptu secundario adunamus, uti adunare solemus formalitates generis, & differentia sub vno conceptu definiti: quouiure sub conceptu definiti dicuntur complecti confusè, quæ per definitionem attinguntur distinctæ, iuxta doctrinam latius traditam *supra disp. 13. q. 9.*

Ex quibus liquet progressionem actu infinitam formalitatum inclusarum, & includentium neque confusè, neque distinctè, neque obscurè, neque clarè posse concipi à nobis, & consequenter illam omnimodis impossibilem esse; sistendumque necessariò esse subinde in aliquibus formalitatibus, quæ non includant in se formaliter eam, quæ dicitur omnes transcendere, quales sunt vltimæ differentia; atque adeo transcendentiam metaphysicam per inclusionem actualem vsque ad vltimas differentias nequaquam fieri, prout opinati sunt Aduersarij. Adde nec fieri posse per inclusionem fundamentalem, præsentibus scilicet fundamentum ipsius vltimis differentiis, ut nos in eis formalitatem transcendentem concipiamus inclusam partientes videlicet illas in duas formalitates, cum an-

reā essent penitus indiuisa: quoniam vltimā differentia duntaxat possunt fundamentum præbere, vt nos iudicemus de illis formalitatem transcendentem, nequimus autem iudicare supposito modo naturali, quem iudicandi habemus, nisi attribuendo eam ipsis per modum cuiusdam actus ab eisdem adæquatè distincti. Quo fit, vt transcendentia talis formalitatis necessariò per adiectionem metaphysicam fiat, vt *propos. 1. 1.* statutum est.

415 Secundo probatur propositio, supposito quod potentia ad existendum e.g. in rationalitate includatur, vt censent Aduersarij. Aut præter totam potentiam existendi repletam in rationalitate restat aliquid insuper in ipsa rationalitate formaliter, aut nihil prorsus restat? Si nihil: ergo potentia existendi non magis includitur in rationalitate, quàm in se ipsa, potentiaque existendi, & rationalitas idem omnino conceptus obiectiuus est synonymè significatus per ista nomina: quo nihil absurdius, neque remotius ab Aduersariorum sententiā. Si verò præter totam potentiam existendi restat in rationalitate aliquid, id quidem nequit in se includere potentiam existendi: quia aliās, præter totam potentiam existendi, restaret potentia existendi, quod est implicatorium, vt patet.

416 Tertiò pone hominem per cognitionem præcisiuam cognoscere omnem omnino potentiam existendi imbibitam in rationalitate, & nihil amplius, quod in opinione præcipientium obiectiuè, in quā procedimus, manifestè est possibile. Quo posito, rogo. Aut talis homo ignorat aliquid de rationalitate, aut nihil? Si nihil: ergo rationalitas formaliter amplius non est, quàm potentia existendi, quod & absurdum est, vt patet, & omnem inclusionem formalitatis transcendentis è medio tollit, vt etiam patet. Si aliquid, in eo utique nequit includi aliqua potentia existendi: Fieret enim vt aliqua potentia existendi in rationalitate imbibita ignoraretur, seu non cognosceretur à tali homine: quo tempore cognoscitur omnis, quod est contradictio.

417 Quartò probatur propositio: quia si potentia existendi includitur in rationalitate non potest non distinguī ab illā inadæquatè distinctione tanquam inclusum ab includente: sed quoties aliquid ab alio inadæquatè distinguitur tanquam inclusum ab includente, necesse est vt habeat in illo aliquid, à quo adæquatè distinguatur, & in quo subinde non includatur: igitur si potentia existendi includitur in rationalitate, necesse est, vt sit ibidem aliquid non claudens potentiam existendi. Quo cessat eius transcendentia per inclusionem vsque ad vltimas differentias, prout ab Aduersariis adstruitur. Cetera patent. Minor probatur: quoniam distinguī inadæquatè inclusum ab includente nihil est aliud, quàm esse in includente aliquid adæquatè identificatum cum incluso, & aliquid adæquatè ab illo distinctum, vt satis ex se est notum. Pone ergo omnem omnino potentiam existendi in rationalitate inclusam esse A, & residuum ipsius rationalitatis esse B, eritque coniunctum A B inadæquatè distinctum ab A: quia habet ipsum A, quod secum adæquatè est idem, & B, quod est adæquatè distinctum ab A, atque adeo nihil illius habens inclusum in se.

418 Quintò probatur propositio argumentis omnibus, quibus *disp. 1. 3. quest. 10.* monstrauimus formalitates transcendentis mutuo præcindi obiectiuè per intellectum nostrum ab illis, quos dicimus tran-

scendere. Quod fieri non posset si transcenderent per inclusionem, sicuti censent Aduersarij, vt est notum. Imò verò, quia præcisio non mutua formalitatum omnino impossibilis est, vt ibi monstrauimus, inde conuincitur transcendentiam metaphysicam per inclusionem omnino implicatariam esse: quia ex vnā parte lineali quā præcisione formalitatum stare non potest, vt patet. Cum certum sit non posse includi in alio id, quod illud non componit simul cum alterā parte à se distinctā, siue præcisā: ex aliā verò parte nulla queat formalitatum præcisio siue mutua, siue non mutua in tali transcendentia inueniri. Quo iure P. Vasquez omnem transcendentiam conceptus obiectiuus entis (puta per inclusionem) negauit, admittens duntaxat transcendentiam solius nominis, & cum eo alij, vt videbimus *q. seq.*

Obiici tamen potest, & solet contra nostram 419 propositionem. Rationalitas, e.g. vt condistincta ab animali non est nihil: ergo est aliquid: ergo est ens formaliter. Resp. esse quidem ens formaliter, non tamen per formam entis in se inclusam; sed sibi adiectam metaphysicè. Concretum enim ens ex potentia ad existendum tanquam ex formā, & ex subiecto totalis potentia coalescit, quod in proposito est rationalitas. Quod concretum subinde adiectiuè usurpatum in sensu formali verificatur de rationalitate, vt vniuersè omne concretum adiectiuum, seu metaphysicum, seu physicum in sensu formali verificatur de subiecto, cui conuenit, iuxta doctrinam vniuersalem datam *disp. 2. q. 4.*

Sed replicabis. Rationalitas vt condistincta ab animali non est nihil: ergo est aliquid: ergo est ens, non adiectiuè, sed substantiuè, & intrinsecè: ergo per rationem entis intrinsecè in se inclusam. Respondeo rationalitatem, substantiuè loquendo, duntaxat esse potentiam ratiocinandi, quæ formaliter conceptus quidam obiectiuus est simplex, de quo (sicut & de alijs huiusmodi) nihil potest prædicari in sensu formali essentialiter præter ipsum de ipso, vt si dicas *rationalitas est rationalitas*, aut quid æquiualens; quidquid enim aliud prædicaueris, accidentaliter prædicetur de illo, atque adeo adiectiuè necesse est, iuxta doctrinam vniuersalem etiam datam *disp. 2. q. 4. & sepe alibi*. Itaque etsi sit verum absolute loquendo rationalitatem sub quavis præcisione acceptam ex parte subiecti, esse formaliter ens, verum, bonum, distinctum à reliquis, &c. sumptis (vt absolute iuxta nostrum communem modum concipiendi sumuntur) his prædicatis accidentaliter, siue adiectiuè metaphysicè: loquendo tamen substantiuè, solum erit verum in sensu formali rationalitatem esse rationalitatem, esse essentiam, esse aliquid, esse ens fundamentale, &c. vt sumi solent æquiuocè pro quouis conceptu obiectiuo non ficto, & consequenter impræsentiarum synonymè cum his nominibus *rationalitas, & potentia ratiocinandi*. Vide adrem plura loco citato.

421 Constat itaque ex dictis in totā hac questione ne quot modis dentur tum in Deo, tum in creaturis prædicabilia, seu prædicata transcendentia. Quo pacto illa à non transcendentibus generat discernenda, & quot sint transcendentibus genera possibilis.

QUEST

QVÆSTIO XXI.

Utrum entis, aliorumque prædicabilium transcendentium conceptus aliquis obiectiue unus, atque communis multis detur?

422 **N**egant Caietanus opusc. de ente & essen. cap. 1. quæst. 2. & tractat. de nomin. analog. cap. 5. & 6. Petreir. lib. 2. Physicæ, cap. 2. Fonseca. lib. 4. Metaph. cap. 2. q. 2. Vasq. 1. part. disp. 2. 2. cap. 5. & disp. 11. 4. cap. 2. & disputat. 1. 2. 1. cap. 2. Capreol. Petrar. Deza Hispal. Soncin. Fland. quos refert, & sequitur Rub. in Log. tractat. de Analog. num. 38. & sequentibus. Itaque isti Doctores nomen duntaxat entis, aliorumque huiusmodi prædicatorum censent esse vnum, & multis commune, non item conceptum obiectiuum per nomen ipsum significatum. Oppositam tamen sententiam tenent Scot. in 1. dist. 3. q. 1. & 3. & dist. 8. q. 1. & in 2. dist. 3. q. 2. & cum eo omnes Scotiste, Iauel. Sot. & alij, quos refert, & sequitur Soar. disp. 2. Metaph. sect. 2. Petr. Hurtad. disputat. 9. Log. sect. 4. & disputat. 2. Metaph. sect. 3. Ariag. disputat. 11. Logice. sect. 1. Onied. controu. 1. Metaphysica. pñct. 5. & alij Recentiores communiter. Ego imprimis agam de ente, de quo specialiter plerique, dicturus postmodum nonnihil de cæteris prædicabilibus transcendentibus.

423 Supponendum tamen est primò solum esse modo sermonem de nomine *ens* pro ut significat *ens* reale; nam pro ut ad *ens* rationis significandum etiam extenditur, dicemus postea.

424 Secundo supponendum est *ens* duobus imprimis modis, & valde æquiuocè, ut dicemus infra, usurari: primò pro existente; secundo pro essente quidpiam, ut ita loquar. Est enim participium verbi *esse*, quod modo actum existendi, modo actum essendi quidpiam, siue identitatem significat etiam æquiuocè. Petrum enim esse in terram naturæ est Petrum existere: Petrum verò esse rationalem est Petrum identificari cum rationali. Quocirca verbum *esse*, pro ut significat actum essendi, qui est identitas, dicitur verbum substantiuum, adiectiuum autem sicut & cætera verba, pro ut significat actum essendi, qui est existentia, eo quod identitas pertinet ad substantiam, siue ad essentiam rei: cæteri autem actus significati per alia verba non item, ut pluribus *supra* disput. 9. quæst. 1. & 2. explicuimus. Et quoniam omnem actum secundum non potest non comitari actus primus, qui est potentia ad actum secundum, factum est ut *ens* non solum pro existente, sed etiam pro potente existere usurpetur, nec solum pro essente quidpiam, sed etiam pro potente esse quidpiam.

425 Tertio supponendum est *ens* pro essente quidpiam bisariam rursus posse usurpari. Primò pro essente quidpiam essenziale, qualis est homo, pro ut subest actui essendi, quo dicitur *homo est rationalis*. Secundò pro essente quidpiam accidentale, qualis est homo, pro ut subest actui essendi, quo dicitur *homo est albus*. Ex quibus primum *ens* per se, secundum verò *ens* per accidens appellatur ab Aristotele locis *infra* citandis. De quo etiam plura sunt dicta loco citato. His positis sit

Propositio 1.

426 Nomen *ens* sumptum tam pro existente, quam pro potente existere conceptum obiectiuum signi-

ficat obiectiue vnum, & omnibus entibus commune.

Probatum primò ab experientiâ. Audito enim nomine *ens* in significatione propositâ haud dubiè experimur conceptum vnum per ipsum significatum, non plures nostræ menti obuersari. Ergo.

Secundò certum est nomen *ens* sumptum in sensu dicto vniuersale esse, siquidem de pluribus dici potest: Igitur significat plura: sed non significat plura concepta ut plura, igitur significat plura concepta ut vnum: non enim datur medium, quod est significare vnum conceptum obiectiuum communem pluribus. Quod autem non significat plura concepta ut plura probatur: quia quoties nomen vniuersale significat plura ut plura, & inter se diuersa, uti euenit in æquiuocis, eo audio, non statim in eius significato quiescimus: donec sciamus, quo sensu usurpatur, siue pro quo suorum significatorum accipitur. Ac audito nomine *ens* in communissimâ significatione, de quâ tractamus, statim in eius significato quiescimus, ut constat: Igitur nomen *ens* sic sumptum non habet plura immediata significata, sed vnum, quod est significare illud plura, de quibus dicitur, non quatenus concepta ut plura, sed quatenus concepta ut vnum.

Tertio conceptui obiectiuo significato per nomen *ens* in significatione prædictâ vnicus duntaxat correspondet in mente nostrâ conceptus formalis, siue vnica cognitio: ergo conceptus ipse obiectiuus vnum quid obiectiue est. Consequentia est bona. Nam vt ex doctrinâ sancti Thomæ ostendi. *supra* disp. 2. q. 3. cons. 2. per vnica cognitionem non possunt à nobis pro hoc statu cognosci plura ut plura, sed quidquid per vnica cognitionem à nobis concipitur, nobis appareat vnum necesse est. Antecedens autem imprimis traditur, & latè probatur ab Auctoribus nostræ sententiæ, pro ut apud Soar. & apud Petrum Hurtadum videre est. Deindè breuiter probari potest primò ab experientiâ. Non enim plures cognitiones, sed vnâ haud dubiè experimur, cum audito nomine *ens* eius significatum modo dicto concipimus. Secundò, quia vni voci in singulari, qualis est *ens*, vna cognitio respondet in mente nostrâ, quando ea ad suum obiectum significandum in actu secundo usurpatur, uti usurpatur nomen *ens* in significatione præfatâ. Obid enim quando vox est æquiuoca, atque adeo plura diuersa significans veluti in actu primo, conceptum determinatum de eius obiecto non formamus, quosque scimus pro quo in actu secundo significando ea usurpatur. Et tanè si vni voci, pro ut iam iam significanti in actu secundo, plures conceptus tum formales, tum obiectiuus in mente nostrâ corresponderent: quid opus esset ad significandos plures pluralitate vocum, quas ad id muneris adhibemus? Nec obstat sæpè nos ex vnâ voce audita ad plura cognoscenda per plures cognitiones moueri. Inde enim id nascitur, quod vnum vnice per talem vocem significatum cætera ferraliquo modo secum annexa.

Quintò, & potissimè probatur propositio à 428 prior; quia ratio entis per nomen *ens* sumptum, ut diximus, significata manifeste à nobis præscinditur ab specialibus rationibus rerum, de quibus *ens* dicitur; Siquidem passim concipimus aliquid sub ratione entis, imò iudicamus, & scimus illud *ens* esse, ignorantes penitus, an illud sit substantia, vel accidens, vel aliud quippiam specialius. Imò huiusmodi præcisionem entis, sicut & alio

aliorum transcendentium, esse obiectivam multis monstratum est à nobis *supra disp. 13. questione 10.* Igitur nihil est, quod veret rationem entis conceptam nobis ut vnam, & communem multis. Patet consequentia: quia ubi non est, quod impediat præcisionem alicuius rationis ab aliis, quas habent insuper res inter se diversæ, unde ea sumitur, nihil consequenter est, quod impediat talem rationem ab omni diversitate exutam, adeo evadere similem, ut in vnicum conceptum obiectivum omnibus rebus communem coire queat, ut ex doctrinâ generali de fundamento adunationis vniuersalium traditâ *supra quest. 8.* liquidum est. Ob id enim animalis conceptus est vnus, & communis homini, & bruto; quia ratio animalis per præcisionem à rationali in homine, & ab irrationali in bruto exuta ab omni diversitate, quam homo, & brutum re ipsâ habent, adeo in utroque evadit similis, ut in vnicum conceptum obiectivum coire possit de factoque connaturalissimè coeat. Similiter ergo ratio entis hoc ipso, quod in substantiâ, & accidente, in aliisque omnibus rebus specialioribus, quantumvis inter se diversis, ab aliis earum rationibus præcindi potest, ab omni earum diversitate exuta ita potest in omnibus similis evadere, atque de facto evadit, ut in vnicum conceptum obiectivum possit coire, atque de facto connaturalissimè coeat.

430 Et confirmari potest primò. Quoniam vel nomen *ens* sumitur pro existente actualiter, vel sumitur pro potente existere: Si priori modo sumatur, concretum est ex actu existendi, & ex subiecto eius. Si posteriori, concretum patitur ex subiecto & ex potentia existendi. Quis autem dubitet actum existendi tum in abstracto, tum in concreto concipi à nobis in omnibus existentibus similem, atque adeo etiam ut vnum quid omnibus iisdem commune? Quandoquidem de eo, ut de tali loquimur, quoties eius occurrit sermo vnica scilicet definitione definientes, in plura membra diuidentes tanquam de vno quodam conceptu multis communi ratiocinantes, &c. si autem tum existentia, tum existens ut quid in omnibus existentibus simile, atque adeo etiam ut vnum eis omnibus commune concipitur, consequens est ut tum potentia existendi, tum potens existere pariter concipiantur. Si quidem potentia ad actus similes necunde à nobis dissimiles concipi possunt cum fundamento in rebus, sed semper concipiuntur similes, ut ex dictis à nobis *supra disputatione 16.* constat.

431 Confirmatur secundò. Ideo conceptus substantiæ est vnus, & omnibus substantiis communis quantumvis inter se diversis, quia in ratione essendi per se ut præcisa ab aliis omnes substantiæ similes, proindeque adunabiles sunt: sed omnia iisdem entia in ratione essendi in rerum naturâ, siue existendi, & consequenter etiam in ratione potentis existere ut præcisa ab aliis similia sunt, atque subinde adunabilia, ergo & conceptus entis vnus est, omnibusque entibus communis, quantumvis inter se diversis, siue nomen *ens* pro potente existere, siue pro existente vsurpetur. Quod enim ratio entis etsi transcendens æquè ac ratio substantiæ à cæteris rationibus sit præcindibilis, atque adeo de facto præcindatur, ut in vnicum conceptum cunctis communem possit coire, plane probatum supponimus ex *disputat. illâ 13. questione 10. citatâ*, nec minùs planè constat insuper ex dictis *quest. præced.* de transcendentia entis.

Verùm contra propositionem nostram opponunt 432 Aduersarij primò sequi ex illâ nomen *ens* prove in propositione accipitur non analogum, sed vniuocum esse comparatione omnium realium. Respondemus id non esse inconueniens, ut constabit *q. sequente.*

Secundò opponunt. Ratio entis transcendit per 433 inclusionem omnes omnium rerum formalitates vsque ad vltimas differentias: ergo non potest ab illis abstrahi, ut in vnicum conceptum obiectivum cunctis communem coire possit. Hoc potissimum argumento conuictus est Vazq. cum aliis ad sequendam sententiam nostrâ propositioni oppositam. Et quidem semel suppositâ transcendentia entis per metaphysicam inclusionem vsque ad vltimas differentias, qualem supponebant Vazq. & alij, nihil efficax est; quia cum tali transcendentia non fiat abstractio, siue præcisio mutua entis à differentis, cum pars à toto mutuo non possit abstrahi, ut constat; neque non mutua; quia ea repugnat, ut ostendi dictâ *disputatione 13. questione 10.* ex dictisque etiam *questione præced. propos. 13.* liquet. Absque omni autem abstractione à differentis nequit ratio entis exui à diversitate, quam habet in singulis rebus, propterea est necessarium, ut in vnicum conceptum cunctis communem coire possit; ut constat ex generali doctrinâ traditâ *supra questione 8.* Vnde apparet eos Auctores nostræ sententiæ, qui eandem transcendentiam entis per metaphysicam inclusionem supponunt, malè ab argumento hoc expediri. A quo tamen ego facillimè me expedio, negatâ tali transcendentia: censeo enim eam esse impossibilem, uti *q. præced. propos. 12. & 13.* probaui.

Tertio opponunt aliqui Recentiores. Si daretur 434 ratio vna obiectiva entis ab omnibus entibus abstracta, daretur in creaturâ formalitas; quæ sumpta præcisè non penderet à Deo, atque etiam in Deo daretur formalitas, quæ sumpta præcisè non esset à se: talis enim esset ea ratio entis communis Deo, & creaturæ præcisè sumpta: at utrumque est absurdum: ergo sententia, ex quâ sequitur, teneunda non est. Sed verò forma ista arguendi patitur contra omnes venit probandum non dari conceptum substantiæ communem spirituali, & corporeæ: quia daretur in Angelo aliqua formalitas, quæ sumpta præcisè non esset spiritualis, & in lapide aliqua, quæ sumpta præcisè non esset corporea, quod simile præ se fert absurditatem. Eodemque iure non dari genus relationis, neque præsentia, neque qualitatis, &c. commune spirituali, & corporeæ. Similiter non dari conceptum communem aut intellectus, aut voluntatis, aut scientiæ, aut amoris, aut productionis, aut generationis, aut personæ, aut bonitatis, aut veritatis, aut demum plurium prædicatorum, quæ vel citra omne dubium, vel iuxta communior sententiam Deo, & creaturis communia sunt. Ex quibus patet argumentum propositum contra propositionem nostram nullius roboris esse.

Respondeo igitur ad illud. Rationem entis consideratam in statu abstractionis, siue adunationis, in quo est indifferens ut contrahatur ad Deum, & ad creaturam formaliter, seu per rationem nostram, seu in mente nostrâ obiectiue neque habere prædicatum essendi à se, nec prædicatum essendi ab alio, quia ut sic est præcisa ab utroque, in quo nihil absurdum cernitur, cum tota hæc præcisio opus nostri intellectus sit; realiter enim illa ratio nihil est aliud, quam entitas Dei, & entitas creaturæ, quarum

quarum prima re ipsa à se, secunda verò ab alio est. Semel tamen contracta dicta ratio, seu formalitas entis ad creaturam per coniunctionem cum aliquâ aliâ formalitate creatâ, & ad Deum per coniunctionem cum aliquâ aliâ formalitate diuinâ, in Deo quidem acquirit sibi prædicatum essendi à se vt potè transcendens omnem formalitatem diuinam: in creaturâ verò prædicatum essendi ab alio, vt potè transcendens eandem omnem formalitatem creatam, idque non per inclusionem, sed per adiectionem metaphysicam, qualiter solum possunt huiusmodi prædicata, iuxta sententiam nostram transcendere. Pariterque philosophandum est de cæteris prædicatis, siue formalitatibus Deo, & creaturæ communibus. & proportionem eandem de reliquis indicatis, & aliis similibus.

436 Quarta solent nobis opponi quædam Aristotelis loca, vbi docere videtur substantiam simpliciter, & absolute esse ens; accidens verò tantum cum addito diminuenti, nimirum entis ens: quo indicatur substantiam, & accidens non in aliquo conceptu per nomen *ens* significato, sed solum in ipso nomine conuenire. Verum, quo sensu iis in locis loquatur Philosophus vidimus propositione 2.

Propositio 2.

437 Nomen *ens* immediatè sumptum pro essente quidpiam essenziale, vt ita loquar, & pro essente quidpiam accidentale, qualiter sæpè sumi solet, non significat vnum conceptum vtique communem. Nihil tamen vetat sumi illud pro essente quidpiam cum præfinitione ab iis duobus, quo pacto vnicum conceptum vtique communem significabit. Tantundemque venit dicendum de nomine *ens* sumpto pro potente esse quidpiam,

Prima pars propositionis inde probatur: quia actus essendi quidpiam essenziale, & actus essendi quidpiam accidentale, conceptus sunt inter se manifestè dissimiles saltem ex parte termini, atque ita nullatenus adunabiles sub vno conceptu communi, iuxta generalem doctrinam superà statutam 7. 8. Ergo concreta ex talibus actibus composita nequeant non esse etiam conceptus inter se dissimiles. Et consequenter nomen *ens* pro vt immediatè significans talia concreta non potest non duos diuersos conceptus, non verò vnicum eis communem significare, vt ex doctrinâ etiam *ibidem* traditâ satis superque liquidum est.

438 Quod autem nomen *ens* sumi sæpè solet in significatione prædictâ inde constat: quia Arist. libro 5. *Metaph. capite 7. & libro 7. capite 1.* diuidens ens in ens per se, & ens per accidens, ens per accidens appellat id, quod per actum essendi sibi identificat concretum aliquod accidentale, vt cum dicimus *homo est muscus*. Ens autem per se, quod rei quiditatem præ se fert, vt potè identificans sibi per actum essendi suam essentiam, vt cum dicimus: *homo est animal rationale*, subditque ens per se primario & simpliciter dici ens: ens verò per accidens secundariò tantum, & cum addito, vt ens quantum, ens quale, &c. Quo satis indicat has duas differentias entis immediatè circa vltimum conceptum communem per nomen *ens* significari. Quo etiam sensu loquitur ibi S. Th. & sæpè alibi; aliiue multi cum Arist. eodem sensu nomen *ens* usurpare videntur.

439 Sed dices. Actus essendi, qui est identitas, non minus apparet semper nobis similis, quàm actus

essendi, qui est existentia: igitur non minus ille, quàm hic, tum in abstracto, tum in concreto à nobis erit semper sub vno conceptu adunabilis, quo doctrina tradita ruit. Distinguo antecedens: actus essendi, qui est identitas non minus apparet nobis semper similis, quàm actus essendi, qui est existentia, quoad intrinsecum suum conceptum concedo; quoad terminum extrinsecum nego, & nego consequentiam. Sat enim est, vt actus intrinsecè similes non sint adunabiles, quod termini eorum sint dissimiles, vt q. illa 8. citatâ probatum est. Et actus quidem essendi, qui est identitas, dissimiles terminos habet, quando identificat subiecto essentiam, & quando identificat eidem concretum quoduis accidentale, vt satis ex se est notum; cum tamen actus essendi, qui est existentia semper concipiatur respectiue ad eundem terminum, nempe ad naturam rerum, in quâ vnumquodque existere dicitur, ad tempus, vel aliud quidpiam, in quo concipiatur existere quacumque existunt.

Hinc facillè se dat probatio secundæ partis propositionis: nam nihil est, quod veter terminos actuum essendi, qui sunt identitates, sub aliquo conceptu ipsis communi concipi à nobis exactè similes; atque adeo adunabiles, quo casu etiam isti actus adunabiles erunt sub vno conceptu communi per nomen *ens* significabili, vt ex dictis etiam in ea q. præfata *conf. 3.* liquidum est.

Vnde etiam patet tertia propositionis pars. De potentiis enim ad actus essendi prædictos eodem modo venit dicendum sub vno conceptu esse adunabiles, licetque vt vnum quid per nomen *ens* significabiles, quando actus, qui eorum sunt termini, adunabiles fuerint, ex parte namque conceptuum intrinsecorum eorum nihil est dissimilitudinis tali adunationi repugnans, vt constat ex iis, quæ dicebamus *num. 4. 30 sub finem*. Quando autem actus dictarum potentiarum ob terminorum suorum dissimilitudinem sub vno conceptu vniuersalem non possunt cadere, vt euenit in casu primæ partis propositionis, neque ipsæ potentie sub vno conceptum vniuersalem per nomen *ens* significabilem cadere poterunt: quia vt actus seu primi, seu secundi sub vno conceptum vniuersalem cadant, & eorum termini, quales respectu potentiarum sunt actus secundi, sub vno conceptum vniuersalem cadere debent, vt ex generali doctrinâ traditâ lococitato iam dictum est.

Propositio 3.

Nomen *ens* immediatè sumptum pro essentibus 441 speciales essentiae, vt sic loquar, aut pro essentibus specialia concreta accidentalia, qualia sunt ens homo, ens Angelus, ens Deus, ens quantum, ens quale, ens album, &c. iis omnibus conceptum vnum entis communem significare nequit.

Constat ex dictis: quia licet actus essendi substantius, nimirum identitas, quæ eiusmodi concretorum entis est forma, exactè similis in omnibus concipiatur, terminus tamen eius, qui est essentia, vel concretum accidentale, quæ subiecto identificat in singulis sunt dissimilia. Quod satis iuxta dicta est, vt ea omnia sub vno conceptum entis communem cadere nequeant.

Vnde colliges primò. *Ens* sumptum immediatè 442 pro essente quid in creaturâ, & pro essente quid creaturâ conceptum vnum, & communem vtique significare non posse: quia ens increatum, & ens creatum

ex

ex parte termini actus essendi substantiui valde sunt dissimilia. Quo sensu censendi sunt accipere *ens* quotquot docent Deo, & creaturis rationem entis communem dari non posse.

- 443 Secundo colliges. *Ens* sumptum immediatè pro essente quidpiam essentiale partiale, & pro essente quidpiam essentiale totale vnum conceptum vtrique communem significare non posse: quia essentia partialis, & essentia totalis, quæ termini sunt actus essendi, dissimiles sunt inter se. Idemque eneniet, si sumatur *ens* immediatè pro singulis essentis partialibus, siue partibus essentia in speciali, quarum vna est genus, alia differentia, alia prædicabile mixtum, alia anonymum, iuxta dicta q. 7. Similiterque de similibus casibus ratiocinandum est.

Propositio 4.

- 444 Quodlibet aliorum prædicatorum transcendentium, quæ recensimus *quæst.* 20. conceptus quidam est obiectiue vnus, atque communis omnibus rebus, earumque partibus seu physicis, seu metaphysicis, quas transcendere dicitur.

Quoniam ibi non de transcendentia nominum, sed de transcendentia prædicabilium obiectiuorum significatorum per nomina egimus. Impossibile autem est vt aliquod prædicabile obiectiuum transcendens sit aliquo ex modis recensitis in ea quaestione, nisi sit vnum, & commune iis omnibus, quæ transcendere dicitur, siquidem aliquod prædicatum transcendere plura subiecta aliud non est, quàm idem reperiri in singulis, siue singulis conuenire eà ratione, quâ vnus, & idem conceptus vniuersalis, siue communis iis omnibus, quibus est communis, conuenire, siue in eis reperiri dicitur, iuxta doctrinam supra statutam *quæst.* 6. Et quidem sicut ad transcendentiam nominis vnitas nominis requiritur, vt est notissimum, ita ad transcendentiam prædicati obiectiui significati per nomen, vnitas ipsius prædicati requiritur necesse est. Quoties igitur aliquod prædicatum obiectiuum aliquo genere transcendentia transcendens adstruitur, non potest non illud pariter vnum & commune pluribus adstrui. Quodlibet ergo prædicatum obiectiuum transcendens ex recensitis dicta q. 20. hoc ipso, quod aliquomodo transcendens sit, iuxta ibi dicta, non potest non esse obiectiue vnus, atque commune omnibus rebus, & earum partibus, quas transcendere dicitur, vt propositio nostra fert.

- 445 Restabat modò quædam consecutaria ex dictis in hac quaestione colligere, ea tamen magis commodè colliguntur post resolutionem sequentis.

QVÆSTIO XXII.

Vtrum ens, & alia transcendentia vniuoca sint, aut analogæ comparatione eorum, quæ dicuntur transcendere?

- 446 **E**ssè analogæ, & non vniuocæ censent, quotquot illis negant conceptum obiectiuum communem, quos *quæst. præced.* citauimus. Ex alijs verò, qui talem conceptum concedunt, pariter censent esse analogæ, & non vniuocæ. *Sour. disp.* 28. *Metaphysica*, *sect.* 3. loquens de ente proptèr com-

muni Deo, & creatoris, & *disp.* 32. *sect.* 2. loquens de ente proptèr communi substantia, & accidenti. Estque sententia communis inter Thomistas, quam etiam tenent Petrus Huradus *disp.* 9. *Logica*, *sect.* 3. & alij. Cæterum ens, & cætera huiusmodi prædicata vniuocæ esse comparatione eorum omnium, quibus conueniunt, sententia est etiam satis communis inter Nominales, & Scotistas. Eam tenent Ocham in 1. *disp.* 2. q. 4. Gabriel. *ibidem*. Gregor. q. 8. Scotus in 1. *disp.* 3. q. 1. & 3. & in 3. *disp.* 8. q. 2. Licher. & Tartaretus *ibidem*. Anton. Andræ. 4. *Metaphysica*, q. 1. Trombet. q. 2. Rada controu. 21. Phil. Faber *Theorem.* 95. Metine. in *Logica*, cap. 1. *categ. disput.* 2. *quæst.* 3. & alij tum Nominales, tum Scotistæ. Quibus accedunt Arriag. *disp.* 11. *Logica*, *sect.* 2. & sequentibus. Oued. *contr.* 1. *Metaphysica*, *punct.* 8. & alij multi Recentiores. Agunt autem omnes isti Auctores de ente proptèr communi omnibus entibus realibus. Tantumdemque proinde censendi sunt velle de cæteris huiusmodi prædicatis.

Pro resolutione huius quaestiones duas necessesse est præmittere hypothesas ad explicandum quænam æquiuocæ, quænam vniuocæ, & quænam analogæ dicantur.

Hypothesis 1.

Æquiuocæ dicuntur ea quorum nomen solum commune est; ratio verò substantia nomini accommodata diuersa. Vniuocæ ea dicuntur; quorum & nomen commune est, & ratio substantia nomini accommodata eadem est. Denominatiua ea dicuntur, quæ ab aliquo nomini appellationem habent, solo differentia casu.

Verba sunt Aristoteli in lib. *Prædicam.* 1. *part.* quam de Antepædicamentis vocant cap. 1. Circa quæ notandum est primò ex Ammonio, Simplicio, Boetio, & alijs, quadrifariam posse se habere aliqua duo penes nomen, & rationem obiectiuam per nomen significatam: aut enim ea conueniunt nomine, & ratione, & dicuntur synonyma, seu vniuocæ; aut vtroque dissident, & dicuntur eteronyma, seu diuersiuocæ; aut nomine conueniunt, & ratione discrepant, & appellantur homonyma, seu æquiuocæ; aut denique ratio vtriusque est eadem, nomina autem plura, vocanturque Polyonyma, seu multiuocæ, quauis hæc (vt notat Simplicius, & vsus communis ostendit) synonyma appellari soleant. Ex quibus primum tantum, & tertium genus definit Arist. *hoc loco*.

Secundò notandum est æquiuocæ, vniuocæ, & denominatiua tam dici de nominibus significatis, quàm de rebus, siue obiectis significatis, distinctionis tamen gratiâ, nomina dici solent æquiuocæ æquiuocantia, vniuocæ vniuocantia, & denominatiua denominantia. Res verò, siue obiecta per talia nomina significata; æquiuocæ æquiuocata, vniuocæ vniuocata, & denominatiua denominata. Pariterque loquendum venit de analogis; quæ pariter etiam dicuntur tum de nominibus, tum de rebus per nomina significatis. Aristoteles autem in præfenti æquiuocæ æquiuocata, & vniuocæ vniuocata definit, vt ex ipsis verbis patet; denominatiuaque itidem denominata definire censendus est quidquid nonnulli contradicant tum quia aliàs inconfuenter procederet. Tum quia obiecta denominata sunt haud dubiè, de quibus dicit sumere appellationem nominis ab aliquo, à quo, quod ad nomen ipsum attinet, solo casu differunt.

Tertiò

450 Tertiò notandum est non solum nomen strictè sumptum, sed verbum item, & participium, & alia vocabula posse esse æquiuoca, aut vniuoca, aut etiam analogà. Quocirca in definitionibus datur nomen latè sumitur pro vocabulo: Tamen si denominatiua solum possint esse nomina, aut participia: quia eorum obiectum est concretum ex subiecto, & formà, à quâ sumit denominationem, quod per solum nomen, aut participium significabile est.

451 Quartò notandum est vocabula significare res non prout in se sunt, sed prout à nobis concipiuntur, siue prout sunt in mente nostrà obiectiue: assumimus enim illa ad notificandum aliis, quod à nobis conceptum est. Vnde fit ut nos vocabulis uti solere ad eandem rem significandam, quod de eà formamus conceptus obiectiue diuersos, & vice versà, plures res per vnum vocabulum solere à nobis significari, quando illæ omnes in mentem nostram sub vnum cadunt conceptum obiectiuium. Tamen si etiam solat contingere, ut & plures conceptus obiectiue diuersi, siue eiusdem rei siue plurium per vnum à nobis vocabulum soleant significari, & per vocabula etiam plura vnus, & idem obiectiuius conceptus. Qui idem quatuor casus sunt, quos ex Ammonio, Boetio, & aliis notat, 1. retulimus.

452 Igitur æquiuoca dicuntur ea iuxta Arist. quæ cum in mente nostrà obiectiue diuersa sint, seu dissimilia, per vnum nihilominus vocabulum significanda veniunt quoad ipsos conceptus obiectiuos dissimiles, quos in mente nostrà fortuntur. Id enim ipsum est eorum solum nomen, id est, vocabulum esse commune, & rationem substantiæ nomini accommodatam, id est, rationem obiectiue essentia: siue essentiam obiectiuam, ad quam significandam nomen assumitur, esse diuersam. Vniuoca autem dicuntur iuxta eundem Philosophum, quæ & adunantur in mente nostrà sub vno conceptu communi, & per vnum vocabulum quoad talem conceptum significanda veniunt. Hoc enim est eorum nomen, id est, vocabulum esse commune, & rationem substantiæ nemini accommodatam, id est, essentiam obiectiuam significatam per tale nomen esse eandem.

453 Ex quo patet primò vocabulum æquiuocum respondens obiectis æquiuocis definitis ab Arist. aliud esse, quod ita plures diuersos conceptus obiectiuos significat quasi in actu primo, ut modò pro vno, modò pro alio significando in actu secundo usurpatur; quale est nomen *Gallus*, quod modò ad auem significandam, modò ad significandum hominem natione Francum usurpatur, & alia huiusmodi. Ad æquiuocationem enim vocabuli non satis est significare plura quatumuis diuersa, si ita in actu primo omnia illa significet, ut & in actu secundo pro omnibus illis significandis simul sumatur. Ut sic enim significat illa per modum vnius, atque adeo vniuocè, cuiusmodi sunt nomina ista *binarium*, *quaternarium*, *multitudo*, *numerus*, & similia.

454 Secundò patet vocabulum vniuocum respondens obiectis vniuocis ab Arist. definitis illud esse, quod ita significat vnum conceptum obiectiuum multis communem, ut ad ipsum significandum sumatur, semper, siue ille consideretur in statu abstractionis adunatus, quo pactum multis communis est, siue in statu contractionis distributus iam, & contractus ad ipsa multa, semper tamen in illis, aut idem logicè, aut purè, & exactè similis iuxta doctrinà de conceptu vniuersali traditâ *supr. q. 4 & 6*. Tale est nomen *animal*, quod & de animali in cõmuni, & de anima

Pharus scientiarum, Tom. II.

li reperto in homine, & de animali reperto in leone, de cæterisque animalibus, quâ talibus vniuocè dicitur. Cæterum præter vocabula vniuoca multis communia, quæcumque vocabula significant vnicum conceptum obiectiuum quantumuis singularem, & non communem pluribus, vniuoca dicenda sunt, hoc ipso, quod vnum conceptum obiectiuum significant, & non plures diuersos, quod enim talis conceptus in vnicâ re dumtaxat reperitur, aut pluribus communis sit, ad rationem vocabuli vniuoci nihil interesse videtur.

455 Iam verò denominatiua dicuntur ab Arist. concreta adiectiua, quorum nomina suam originem, suamve ethymologiam trahunt à nominibus formarum eorumdem concretorum ab illisque solo casu, siue cadentiâ, hoc est, quoad vltimas syllabas differunt, quæ forma propterea formæ denominantes vocari solent. Sic concretum, atque etiam nomen adiectiuum *Grammaticus* denominatiuum est à *Grammaticâ*, *album* ab *albedine* patetque similia. Hinc tamen iam vniuersaliter vsu introductum est, ut subiectum cuiusvis omnino concreti adiectiui à formâ ipsius concreti denominari dicatur, atque adeo etiam à fundamentis, quæcumque illa sint, unde nostro modo concipiendi desumitur, siue concipitur talis forma, siue per modum actus significabilis per verbum, siue aliter concipiatur, ipsaque seu forma, seu fundamenta formæ denominare dicuntur ipsum subiectum; quin imò omne prædicatum accidentale adiciens aliquid subiecto iuxta diuisionem factam prædicatorum accidentalium, & essentialiū *supr. q. 7*. denominatio dicitur conueniens, aut attributa subiecto, siue illud per modum concreti adiectiui verbo substantiuo esse interposito de tali subiecto prædicetur, siue per modum actus significati per quoduis aliud verbum. Et hæc quidè, quantumuis sint inter se diuersa nomina obiecti prout denominati, ipsiusve denominationis, & formæ, aut fundamentorum denominatiuum. Vnde rursus efficitur ut denominatio easdem subeat diuisiones, quas prædicatum accidentale subit, iuxta dicta loco citato. Quocirca alia dicitur denominatio extrinseca, alia semitrinseca, alia intrinseca, alia physica, alia metaphysica, &c. Sic à contractu matrimonij præterito dicitur denominari vir *maritus*, & femina *uxor*, ipsique conceptus mariti, & uxoris dicuntur denominationes conuenientes primæ viro secundæ feminæ. Sic ab actu odij Dei concepto ab homine cum libertate dicitur denominari homo ipse *peccator*, siue *peccans*, siue *peccare*, aut *peccauisse*: ipsique conceptus, seu prædicata significata per hæc nomina *peccator*, *peccans*, *peccat*, aut *peccauit*, dicuntur denominationes tali homini conuenientes, & in cæteris pariter.

456 Disputant autem hic non pauci, vtrum denominatiua, quæ Arist. definiunt, æquiuoca sint, aut vniuoca, aut medium quid inter illa extrema: & nonnulli quidem esse ea vniuoca asseuerant. Pleriq; verò, è quibus sunt Tolet. Conimb. & Rub. cum aliis ad cap. citatum Arist. cõsent ea neque esse vniuoca, neque æquiuoca, sed quasi medium inter illa: quia alioquin, inquit, non adiunxisset ea Arist. vniuocis, & æquiuocis in eodem capite ut membrum diuersum ab illis. Ego cõse de denominationum alia quidem vniuoca, & alia æquiuoca dari posse, atque de facto etiam dari. Quoties Arist. ea vniuocis, & æquiuocis iunxit. Quæ enim pertinent ad classem prædicabilium accidentalium, cum iure inter vniuersalia recenseantur tanquam propriæ species vniuersalis in cõmuni, abs iure à classe

I vniuoc

vniucorum remouentur, cum omne vniuersale eo ipso secundum omnes sit vniucum. Præterquam quod aptissime conuenit illis definitio vniucorum tradita ab Arist. Equiuoca autem ea omnia denominatiua erunt, quæ nominis sui appellationem habuerint ab aliquo vocabulo æquiuoco: qualia sunt *iustus à iustitia, iniustus ab iniustitia*, & similia. *Iustitia* enim æquiuocè sumitur modò pro virtute speciali iustitiæ, modò pro sanctitate; pariterque *iniustitia* modò pro peccato speciali, modò pro quouis generatim. Atque adeo etiam sub denominatione *iustus* æquiuocè veniunt modò sanctus, modò seruans vnicuique ius suum; pariter sub *iniustus* modò lædens ius alienum, modò peccator.

Hypothesis 2.

457 Analogia, quæ medium locum inter æquiuoca, & vniuoca communiter habere dicuntur, solum nomen commune habent, conceptum verò obiectiuium per nomen significatum non item.

Pro intelligentiâ huius hypothesi notandum est primò analogiam propriè sumptam similitudinem habitudinum binorum extremorum inter se dissimilium esse; ita quidem ut quando vnum se habet ad vnum, sicut aliud ad aliud, tunc inter illa bina extrema analogia repetiri dicatur, quantumvis ea inter se dissimilia sint. Quocirca Mathematicorum proportionalitas, quæ similitudo est proportionum binarum quantitatum plerumque inter se dissimilium, analogia græcè dicitur. Talis est quæ reperitur inter proportionem horum binorum numerorum 8. 4. & 6. 3. Nam sicut se habet 8 ad 4, ita se habet 6 ad 3, nempe 8 duplam proportionem habet cum 4, similiterque 6 cum 3, tamen numeri ipsi omnes inter se sunt dissimiles; de quo plura videri possunt à nobis *suo loco* dicenda; ubi de quantitate. Hinc fit similitudinem habitudinum binorum extremorum inter se dissimilium, in qua consistit analogia, non exactam, & putam (qualis requiritur ad adunanda per rationem sub vno conceptu vniuersali extrema similia, iuxta doctrinam suprà statutam *quæstione octaua*,) sed temperatam, mixtamque cum aliquâ dissimilitudine esse, iuxta dicta ibidem. Quippe habitudines extremorum inter se dissimilium, quæ ab ipsis extremis, aut ab aliquibus eorum realiter distinctæ non sunt, eo ipso non possunt realiter exactè, & purè similes esse. Tamen per rationem nostram interdum mediâ abstractione seu præcisione ab omni dissimilitudine exuta exactè, & purè similes in mente nostrâ obiectiue soleant euadere, ut in proportionalitatibus mathematicis euenit. Eo tamen casu non tam analogiam, quam vnitatem specificam dicuntur habere inter se. Analogia enim non in quâvis similitudine habitudinum binorum extremorum consistit, sed solum in temperatâ, mixtâque cum aliquâ dissimilitudine. Vnde rursus effectum est, ut nomen *analogia* non tantum pro similitudine habitudinum binorum extremorum, sed etiam pro similitudine quorumvis extremorum simplicium accipi soleat, dummodò talis similitudo non puta, & exacta, sed temperata, & mixta cum aliquâ dissimilitudine sit.

458 Secundò notandum est. Ab interpretibus Aristotelis, ab aliisque Logicis communiter multifariam diuidi æquiuoca. Primò in æquiuoca à casu, siue à fortunâ, & in æquiuoca à consilio. *Æquiuoca* à casu dicuntur, quibus vocabulum æquiuocum casui, & fortuitò impositum est, nullâ eo-

rum consideratione habitâ; nullâque eorum habitudine præbente fundamentum, aut anam. Hoc pacto sunt æquiuoca homo Francus, & auis prope significata nomine *Gallus*. *Æquiuoca* verò à consilio appellantur, quibus ex industria ob motuum aliquod se habens ex parteterum vocabulum æquiuocum est impositum. Hæc ab aliquibus vniuersaliter appellantur analogia. Ab aliis tamen iterum diuiduntur in purè æquiuoca, & analogia. Appellantur purè æquiuoca, quando motuum imponendi eis idem vocabulum aliunde quàm ab ipsis desumitur, analogia verò quando ab ipsis. Si quis enim, vel in memoriâ sui patris, qui vocabatur Carolus, vel sub spe patrocini S. Caroli, Carolum iubet filium vocari, tale nomen, inquit, purè est æquiuocum, purèque subinde æquiuoca sunt significata eius vel à memoriâ, vel ab spe. Quando verò idè vocabulum pluribus citra vniucationem imponitur propter aliquam habitudinem inter ipsa reperta, quæcunque ea sit, analogia, inquit, ea sunt, mediumque quoddam inter purè æquiuoca, & vniuoca tenent. Quocirca Rub. in *log. arit. de analog.* & cum eo alij analogia in communi definiunt. *Quorum nomen est commune, ratio verò substantia nomini accommodata neque omnino diuersa, neque omnino eadem.*

Porro analogia sic latè sumpta plerique in tria diuidunt membra: nempe in analogia secundum inæqualitatem, secundum attributionem, & secundum proportionem. Siue in analogia inæqualitatis, attributionis, & proportionalitatis; pariterque consequenter diuidunt analogiam. Analogiam inæqualitatis dicuntur habere omnia genera, quatenus inæqualiter perficiuntur per differentias. Hæc tamen, inquit statim ferè omnes, non est propria analogia: quia non excludit vniucationem, quam genera habent. Analogiam autem attributionis dicuntur habere illa multa, ad quorum vnum cetera aliquam habitudinem habent, eoque titulo vocabulum eius participant. Sic homo, pulsus, alimentum, pharmacum, & diæta sana dicuntur. Primariò quidem homo, quod in se sanitatem habet, secundariò verò pulsus, quod illam indicat; alimentum, quod illam causat; pharmacum, quod illam restituit; diæta, quod illam conseruat. Quoniam autem habitudines plurium ad vnum, à quo vocabulum participant, semper sunt aut effectus ad causam, aut causæ ad effectum in aliquo genere causæ. Idcirco non pauci hanc analogiam attributionis analogiam à causâ vocant, eamque per quatuor genera causarum subdiuidunt; nempe à causâ efficiente, à causâ finali, à materiali, à formali. Analogiam denique proportionalitatis eam dicunt, quam in notatione præcedente nos explicuimus. Qui verò nomine *analogia* similitudinem temperatam, seu mixtam simplicium extremorum, qualem habent homo viuus, & pictus, aliæque huiusmodi non comprehendunt, aliud membrum addunt analogiæ, quam vocant à similitudine, siue similitudinis. Sunt & alij, qui aliud præterea analogiæ membrum addiunt ex mixtione analogiæ attributionis, & proportionalitatis confurgens.

Tertiò notandum est Aristotelem analogiam proportionalitatis duntaxat, quæ sola propriè loquendo, analogia est, agnouisse; atque adeo ea solum extrema vocasse analogia, quæ propter illam eodem nomine nuncupantur. Ea verò, quæ modò analogia attributionis appellant, ipsum dicta ad vnum, vel ab vno appellare, ut videre est lib. 4. *Metaph. text. 2. & lib. 5. text. 12. & lib. 7. text. 14. & 15. & l. 12. text. 19. 12. & 23. & l. 2. Post. text. 23.*

lib. 1. Eth. cap. 6. Vbi ea, quæ dicuntur ad vnum, ab iis, quæ dicuntur secundum analogiam, discriminat, videturque indicare vtraque æquiuoca quædam esse, non tamen à casu. Id, quod supponere videtur. lib. 7. Physic. cap. 4. text. 3. dum ait. *Equiuocationum autem alie nimium distant, alie similitudinem quandam habent, alie sunt propinque, aut genere, aut similitudine rationis.* Et clarius in lib. Prædicam. cap. 1. Vbi definiens vniuoca, & æquiuoca nullâ speciali mentione, vel distinctione factâ eorum, quæ citra rationem communem eandem nomenclaturam habent, cuncta hæc sub æquiuocis comprehendisse videtur. Quocirca non abs mente Arist. æquiuoca sumpta vniuersè diuiseris primò in à casu, & à consilio. Secundo, quæ à consilio, in æquiuoca secundum habitudinem ad vnum, & æquiuoca secundum analogiam. Tertio, quæ secundum habitudinem ad vnum, in secundum habitudinem intrinsecam, & extrinsecam. Hæc namque membra complectuntur homonyma omnia commemorata, & explicata. Si tamen magis tibi arideret consentaneè ad diuisiones Modernorum expositas loqui, loquere iuxta beneplacitum, quia ad rem parum interest. Ego in hypothesi præfenti statuere intendo præter illa, quæ iuxta sententiam omnium vniuoca sunt, cætera quæ eodem vocabulo nuncupantur, siue ea æquiuoca, vniuersè, siue eorum quædam æquiuoca, & cætera analoga appellentur, solum vocabulum, non item rationem, siue conceptum obiectiuum significatum per illud habere commune.

451 Quod imprimis expressè docet Arist. de iis, quæ dicuntur ad vnum, analogiæ attributionis à Modernioribus appellantur lib. 7. Met. text. 14. & 15. & lib. 1. Ethic. cap. 6. & ferè vbi cumque de eis agit, idemque exprimit de analogis propriè dictis, quæ analoga proportionalitatis dicuntur in dicto cap. 6. lib. 1. Ethic. & supponit lib. 5. Metaph. text. 12. & tenent Caic. Ferrar. Deza, Perri. Fons. Vaz. Rub. & alij relati suprà q. 21. pro sententiâ negante conceptum commune entis, & aliorum transcendentium, quæ analoga esse supponunt.

Deinde probatur ratione: quia conceptus obiectiuus significatus per vocabulum siue æquiuocum, siue analogum non est purè, & exactè similis in singulis analogatis. Igitur neque est adunabilis sub vno conceptu communi. Consequentia constat ex dictis q. 8. vbi ostendimus ea dumtaxat sub vno conceptum commune cadere posse, quæ exactè, & purè similia sunt inter se. Antecedens autem aperte imprimis ex terminis ipsis innotesceat per singula quæque analogata discurrunt. Quis enim plane non videt, similitudinem repertam inter risum hominis & risum prati, inter acumen pipetis, & acumen gladij, inter pedem animalis, & pedem montis, inter caput hominis, & caput libri, inter aliaque huiusmodi analogata, esse temperatam, mixtamque cum dissimilitudine, non verò puram, & exactam, qualis inter duos calores, duas albedines, duos homines, aliaque eiusmodi extrema vniuoca repetiuntur? Deinde constat: quia audito nomine, quouis ex modis supradictis æquiuoco, aut analogo, vt sunt *sanus*, *militaris*, *acutus*, *suavis*, & similia non statim formamus conceptum rei significatæ, donec scimus, quo sensu à proferente accipitur *Sanus* quippe dici potest de homine, de pulso, de cibo, de aere, &c. *militaris* de homine, de equo, de veste, de gladio, &c. *acutus* de homine, de gladio, de alio, de accentu, &c. *Suavis* de cibo, de potu, de musica, de vento, &c. Atque ita quouisque scimus pro quo ex

Pharus Scientiarum, Tom. II.

hisce significatis, quoduis horum nominum sumetur, nominis solum, non item obiecti significati conceptum formamus, vt experientiâ constat. Formaremus autem, si huiusmodi nomina conceptum vnum suis analogatis commune significarent, vt formamus, quando audimus nomina vniuoca. Hæc satis pro hypothesi datâ. Alia autem, quæ de speciebus analogiæ explicatis ab Auctoribus disputantur, vt parum vtilia prætermittito; apud illos videri possunt.

Hisq; ita suppositis, pergo ad resolutionem quæstionis.

Propositio 1.

Nomen *ens* sumptum tam pro existente, quàm pro 463 potente existere vniuocum est comparatione tum substantiarum, & accidentiũ, tum Dei & creaturarũ, quatenus entia nũcupantur in istâ entis acceptione.

Probatum primò: quia nomen *ens* ita vsurpatũ conceptum obiectiuum vnum, communemq; omnibus entibus significat, vt ex dictis q. 21. prop. 1. constat, sed nomen vnum conceptum obiectiuum pluribus commune significans eo ipso est vniuocum, si Aristotelicæ vniuocorũ definitioni receptæ ab omnibus standum sit, iuxta dicta *hypothesis*. 1. Ergo nomẽ *ens* ita vsurpatum comparatione omnium entium vniuocũ est.

Secundò probatur: quia supposito, quòd nomen 464 *ens* sumptũ in acceptione dictâ significat vnum conceptũ obiectiuum omnibus entibus commune, nõ potest esse respectu eorũ aut æquiuocũ, aut analogũ liquidem neque æquiuoca nomina, neque analoga significant vnum conceptum obiectiuum suis æquiuocatis, analogatisque commune, vt *hypothesis*. 2. statutum est. Relinquitur ergo vt sit vniuocum, quia nullum testatur aliud nominum genus, vt est notum.

Opponi tamen potest contrâ propositionem primò Aristoteles, qui lib. 4. Metaph. text. 2. & lib. 7. text. 14. & 15. ita pægalibi nomen *ens* à classe vniuocorũ excludit. Censet enim se habere nomen *ens* ad ens substantiale, & accidentale, sicut se habet nomen *sanum* ad animal sanum, & ad medicinam, vrianam, & cætera, quæ dicuntur sana, respectu quorum certum est nomen *sanum* non esse vniuocũ, sed analogum analogiæ attributionis, iuxta dicta *hypothesis*. 2. Quocirca tale etiam nomen *ens* esse S. Th. & cæteri interpretes Aristotelis vnanimiter censuerunt. Respondeo Aristotelem *locis citatis* aperissimè loqui de ente sumpto non pro existente, aut potente existere, vt nos illud sumimus modò, sed pro essente quidpiã (vt sic loquar) de quo nos *prop.* 2. & 3. & de quo proinde S. Th. cæteri; Peripatetici sèper loqui cõfendi sunt. Quare nec Arist. nec S. Th. nec cæteri verè Peripatetici aduersantur propositioni nostræ.

Secundò opponunt aliqui Ratio entis abstracta à 466 Deo, & creaturis, & à substantiâ, & accidentibus prius est participabilis à Deo, quàm à creaturis, & prius à substantiâ, quàm ab accidentibus: quia Deus prius habet esse, quàm creatura, vt pote eorum causa; & substantia prius habet esse, quàm accidentia, vt pote etiam causa eorum. Creaturaq; subinde à Deo, & accidentia à substantiâ in suo esse dependent: ergo ens pro vt talem rationem significans de Deo, & creaturis, de substantiâ, & accidentibus non vniuocè, sed analogicè dicitur. Respondeo primò, hoc argumentum, si quid probat, probare vtiq; nullũ ferè nomen esse vniuocum eorũ, quæ citra omnẽ controuersiam vniuoca sunt. Cum enim inter se substantias, inter corpora, inter viuientia, inter animalia; & inter homines alia sint causæ aliorum, & omnis causa prior naturâ sit, quàm effectus, ratio communis substantiæ, corporis, viuientis, animalis, & hominis prius

prius à causis, quàm ab effectibus participabilis erit; subindeque nomina hæc tales rationes significantia *substantia, corpus, vivens, animal, homo*, respectu eorum, de quibus dicuntur, non vniuoca, sed analogæ erunt. Tantumdemque de similibus citra omne dubium vniuocis erit dicendum; quod est absurdum. Ex quo patet argumentum oppositum nihil probare. Respondeo ergo ad illud, secundum. Rationem entis abstractam à Deo, & creaturis, & à substantiâ, & accidentibus physicè quidè prius in Deo, quàm in creaturis, & in substantiâ, quàm in accidentibus reperiri, quâ prioritate Deus, quàm creaturæ, & substantiæ, quàm accidentia prior physicè est: quia talis ratio physicè aliud non est à Deo, & creaturis, & à substantiâ, & accidentibus. Logicè tamen, & metaphysicè consideratam in statu abstractionis, non prius à Deo, quàm à creaturis, nec prius à substantiâ, quàm ab accidentibus ex suo intrinseco conceptu participabilem esse: quia in eo statu equè est indifferens ad cuncta, quibus communis est, vtpotè præcisâ in eo statu ab omni eo, quo diuersificatur in singulis; atque adeo à rationibus causæ, & effectus, dependentiæ, & independentiæ &c. Ex quo patet nihil desiderari, quominus *ens* propterea talem rationem significans vniuocum sit. Adde. Si cū veritate obiectiua rationis entis stare possit, vt ea prius à Deo, quàm à creaturis, & à substantiâ, quàm ab accidentibus ex suo intrinseco conceptu participabilis esset; adhuc *ens* respectu eorum vniuocum fore: quia adhuc conueniret illi vniuocorum definitio, sed certè neutiquam potest stare. Fieret enim inde, vt ratio entis in Deo, & creaturis, in substantiâ, & accidentalibus non conciperetur à nobis purè, & exactè similis, propterea ad eius adunationem requiritur iuxta doctrinam supra statutam *quest. 8.*

467 Eiusdem farinae est argumentum aliud, quod aliqui faciunt prætendentes rationem entis communem Deo, & creaturis, substantiæ, & accidentibus inæqualiter ab illis participabilem esse, indeque inferentes nomen *ens* illam significans esse analogum. Ex dictis tamen circa præcedens faciliè hoc itidem ab vnoquoque & retorquetur in arguentes, & diluatur: quare in his præstandis non immoror.

468 Quarto obijciunt alij. Ratio entis transcendit per inclusionem metaphysicam vsque ad vltimas differentias Dei, & creaturarum, substantiarumque, & accidentium: ergo non potest esse simpliciter eadem in istis omnibus, adhuc logicè, vtpotè quorum differentia vltimæ diuersissima sunt, sed necessariò debet esse partim eadem, partim diuersa: ergo nomen *ens* propterea rationem significans non potest esse vniuocum, sed analogum necessariò esse debet. Respondeo primò hoc argumento æquè probati nomen *ens* non posse esse vniuocum respectu substantiarum seorsim, nec respectu viuientium, nec respectu animalium, nec respectu inferiorum cuiusvis cæterorum generum seorsim, vtpotè quorum differentia vltimæ, quas transcendit ratio entis, diuersissima sunt, quod tamen à communi Philosophorum consensu videtur alienum. Respondeo secundò negando rationem entis transcendere per inclusionem metaphysicam vsque ad vltimas differentias eorum, quibus communis est; id enim est falsum, vt constat ex dictis *q. 20. proposit. 1. 2. & 3.* quo penitus argumentum ruit. Respondeo tertio. Supposito, quod ratio entis sub vno conceptu obiectiuo omnibus entibus communi sit adunabilis, vt in argumento supponitur, non posse non illam præcisè sumptam in singulis suis inferioribus exa-

ctè, & purè similem, atque adeo vniuocam esse, iuxta doctrinam statutam *dist. 8. q. 8.* Quod si supposita transcendentia eius per inclusionem apud me impossibili, in singulis suis inferioribus purè, & exactè similis nequeat euadere, de quo non curo, neutiquam erit sub vno conceptu adunabilis. Cùm tamen adunabilem esse, & aduersarij fateantur, & supra à me *q. 21. proposit. 1.* absolute probatum sit. Ex quibus patet argumentum ab ipsis factum nihil præstare contra me.

Quinto obijciunt Accidètia ex eo præcisè dicuntur entia, quia sunt aliquid substantiæ, quæ per se simpliciter, & propriè est ens, tantumdemque euenit creaturis comparatis cum Deo: ergo ens non vniuocè, sed analogicè dicitur de substantiâ, & accidentibus, de Deoque, & creaturis. Nego antecedens, accepto ente, vt modò illud accipimus, pro existente, aut potente existere. Accidètia quippe per se simpliciter, & propriè existunt, & possunt existere, tamen cum dependentiâ à substantiâ, tanquàm à suo subiecto, & creaturæ & per se etiam propriè, & simpliciter existunt, possuntque existere, tamen cum dependentiâ à Deo, tanquàm à suo efficiente; eoque titulo non vero in argumento assignato entia in acceptione dictâ appellantur. Quidni ens ita sumptum de substantiâ, & accidentibus, de Deoque, & creaturis diceretur vniuocè.

Propositio 2.

Nomen *ens* immediatè sumptum pro essente quidpiam essentiale, & pro essente quidpiam accidentale non vniuocè, sed analogicè de illis dicitur analogia attributionis, siue, vt loquitur Arist. ad vnum, vel ab vno.

Ita sentit ipse Arist. *lib. 4. Metaph. cap. 1. & lib. 5. cap. 7. & lib. 7. cap. 1. sæpeque alibi*, & cum eo S. Th. alique Peripatetici communiter, & ratio est: quia essentia quidpiam essentiale, seu substantiale, & essentia quidpiam accidentale (quorum primum Arist. ens per se, secundum ens per accidens vocat, vt supra notauimus) propterea immediatè cadentibus sub nomen *ens* vna ratio communis non datur, vt supra *q. 21. proposit. 2.* probatum est. Constat autem ex dictis in hac *q. hypoth. 1. & 2.* nomen significans plura non sub vna ratione cunctis communi, sed sub diuersis non vniuocum, sed vel æquiuiocum, vel analogum esse. Est autem *ens* ita usurpatum analogū analogiæ attributionis, siue ad vnum, vel ab vno, quatenus *ens* ita usurpatum primariò, & per se dicitur de essente quidpiam essentiale, seu substantiale, secundariò autem, & per accidens de essente quidpiam accidentale, eo quod subiectum, quod ab actu essendi substantino, siue identificante dicitur ens. primariò, & per se est, siue identificat sibi suam essentiam, siue substantiam. Secundariò autem, & per accidens sibi adiunctum est, siue identificat sibi concretum accidentale ex se ipso, & tali accidente adiuncto coalescens.

Vnde cognosces Arist. locis citatis, vt textus eius præ se ferunt, pro eodè sumere substantiâ, & essentia, cui nomen ens primariò, & per se conuenire cèset propter rationē datam: per accidentia autē, quibus conuenire arbitratu secundariò, & per accidens dūtaxat intelligere eū cōcreta accidentia adiectiue, vbi accidentia propriorum accidentiū per adiectionē ad subiectū funguntur munere. Cæteroquin ipsa accidentia secundū se, & abstractè cōsiderata, quo pacto suā essentiam per se habent, eaque sibi primariò, & per se identificant per actū essendi substantiū, idcirco

circo inter entia per se, & essentialia, seu substantialia, iuxta mentem Aristotelis censenda sunt. Videantur ad rem plura à nobis dicta *suprà disp. 9. quæst. 1. & 2.*

Propositio 3.

472 Nomen *ens* immediatè sumptum pro essente quidpiam increatum, & pro essente quidpiam creatum non vniucum, sed analogum est respectu Dei, & creaturarum.

Hoc sensu veniunt mihi intelligendi Auctores, qui absolute pronunciant nomen *ens* de Deo, & creaturis non vniucè dici, sed analogicè. Probo autem, propositionem. quia nomen *ens* ita usurpatum vnam rationem communem Deo, & creaturis significare nequit, iuxta dicta *quæstione vigesima prima, proposit. 3.* Ergo respectu Dei, & creaturarum vniucum esse non potest: Erit ergo analogum: quia sicut Deus ab actu essendi, quo sibi identificat suam essentiam increatam, dicitur *ens* purè increatum; ita creaturæ ab actu essendi, quo sibi identificant suam essentiam creatam, dicuntur entia, purè creata. In quibus extremis quamdam proportionalitatis analogiam cernere est.

Propositio 4.

473 Quodlibet aliorum prædicatorum transcendentium, quæ recensimus *quæstione vigesima*, nomenque significans illud vniucum est comparatione eorum; de quibus dicitur.

Quia, ut statimus *quæstione vigesima prima, proposit. 4.* quodlibet talium prædicatorum conceptus quidam est obiectiui vnus, communisque pluribus, per vnumque nomen eisdem etiam commune significatur. Quo nihil ad vniucationem eius desideratur iuxta definitionem vniucorum traditam *suprà hypoth. 1.*

474 Ex dictis in hac, & præcedente quæstione nonnulla consuetaria sunt colligenda. Prius tamen est adnotandum nos dicta *disp. 9. quæst. 1. & 2.* distinctionis gratià appellasse *ens* sumptum pro existente *ens* existentielle; sumptum verò pro essente quidpiam *ens* essentiale (prove essentiale existentielle contraponitur) diuidentes hoc cum Arist. in essentiale per se, quale est, quod sibi identificat essentiam per se; & essentiale per accidens, quale est, quod sibi identificat concretum accidentale, iuxta *superius* dicta. Et quoniam *ens* etiam pro potente existere, & pro potente esse quidpiam accipi solet: rursus existentielle in existentielle actuale, & existentielle potentiale diuisimus. Similiterque *ens* essentiale in actuale, & potentiale. Quibus appellationibus etiam impræcisiue utemur distinctionis, & breuitatis gratià, in consuetariis, quæ sequuntur.

Consuetarium 1.

475 Nomen *ens* comparatione entis existentialis, & entis essentialis æquiuocum est.

Quia *ens* existentielle, & *ens* essentiale extrema sunt valde inter se dissimilia, in vnumque proinde conceptum obiectiuum per nomen *ens* significabilem non coeunt, sed immediatè, quia dissimilia per nomen *ens* significantur, atque adeo æquiuocè. Quemadmodum actus existendi, qui forma est prioris concreti, & actus essendi quidpiam, qui est forma posterioris, vt potè valde inter se

Pharus Scientiarum, Tom. II.

dissimiles, æquiuocè etiam significantur per verbum *esse*. Quæ omnia ex superius dictis satis sunt nota.

Consuetarium 2.

Non tenens comparatione entis actualis, & potentialis (tam existentialis, quam essentialis) etiam est æquiuocum, aut analogum.

Quia etiam potentia ad essendum, & actus essendi, quæ talium concretorum sunt formæ, atque adeo & concreta ipsa dissimilia sunt inter se, vt constat; in eademque proinde rationem per nomen *ens* significatam non coeunt, sed solo in nomine ipso conueniunt; atque adeo vel æquiuocè, vel analogicè, si ob habitudinem vnus ad aliud ex vno ad aliud nomen extensum est, vt videtur. Hæc etiam ex *suprà* dictis satis nota sunt.

Consuetarium 3.

Conceptus obiectiuus significatus per nomen *ens* sumptum vel pro existente, vel pro potente existere, quo pacto vniucum esse statimus *proposit. 1.* comparatione omnium vel existentium, vel potentium existere verè, & propriè est vniuersalis respectu eorumdem. Proindeque ad aliquam pertinet ex speciebus prædicabilium vniuersalium recensitis *quæst. 7.*

Prima pars huius consuetarij inde constat: quia conceptus obiectiuus per nomen vniucum multis commune significatur; eo ipso est vnus conueniens multis, & prædicabilis de multis, vt constat ex dictis. Quod ipsum est esse illum verè, proprièque vniuersalem. Secunda autem pars constat ex eo, quod nulla est species vniuersalis, quæ in recensitis loco citato comprehensa non sit.

Sed queris, ad quam speciem vniuersalis pertineat *ens* dictum? Respondeo *ens* sumptum pro potente existere respectu quorundam suorum inferiorum esse genus; respectu aliorum speciem; & respectu aliorum passionem communem: nempe respectu substantiæ, & accidentis est genus immediatum; respectu hominis, leonis, &c. genus remotissimum: quia de hisce omnibus prædicatur vt pars metaphysica per aliam partem contrahibilis; respectu verò huius, & illius entis, & cæterorum vt sic est species: quia prædicatur de illis, vt de indiuiduis incompletis tanquam essentia integra communis eorum: respectu autem differentiarum substantiæ, & accidentis, hominis, & leonis &c. est passio communis: quia de his prædicatur vt accedens ipsis commune, & necessarium, vt potè, quod non per inclusionem, sed per adiectionem metaphysicam transcendit eiusmodi differentias iuxta doctrinam *suprà* statutam *q. 20.* Nec nouum est eundem conceptum obiectiuum multis communem ad plures, diuersasque species vniuersalis, seu prædicabilis pertinere penes diuersa inferiora, subiecta, ad quæ comparatur. Animal enim respectu huius, & illius animalis est species; respectu huius, & illius hominis est prædicabile mixtum; respectu leonis, & canis est genus; respectu rugibilis, & latrabilis est passio communis &c. De quo in *superioribus* etiam satis est dictum.

Iam verò *ens* sumptum pro existente actu, si comparatur ad hoc, & illud existens actu, quæ tale erit species. Si comparatur ad Deum sumptum secundum se cum præcisione ab existentia, passio propria metaphysica erit eius vt potè prædicatum nostro modo concipiendi adiciens Deo

I 3 sic

sic concepto actum existendi ipsi conueniens necessario. Si verò comparetur ad creaturas similiter secundum se conceptas accidens earum metaphysicum, atque contingens erit, utpotè quibus contingenter euenit actu existere: quo pacto *disputatione nona, questione septima* explicuimus.

Consectarium 4.

480 Cætera itidem prædicabilia transcendentia, quæ vniuoca esse statuimus *proposit. 4.* vniuersalia propriè sunt, ad suasque species vniuersalis consentaneè ad nuper dicta spectabunt.

Quia de iis omnibus, quod ad rem attinet, perinde ac de prædicabili transcendententi entis nuper exposito philosophandum venit, ut consideranti patebit.

Consectarium 5.

481 Nomen *accidens*, prout id significat, quod alteri adicitur ut subiecto, vniuocum est respectu omnium accidentium.

Quia in hoc, quod est subiecto adici omnia accidentia concipiuntur à nobis exactè similia: adeoque sub vno conceptu cunctis communi per nomen *accidens* significabili adunabilia sunt, de factoque adunantur à nobis. Quo nihil desideratur, ut illa in tali conceptu, & nomine conueniant vniuocè. Vnde etsi talis accidentis conceptus transcendens sit, vniuersalis nihilominus propriè est, ad suasque vniuersalis species spectat, quemadmodum de ente, & aliis transcendentibus *consect. 3. & 4.* expositum est.

482 Mitto alia plura, quæ ex dictis faciliè ab vno-

quoque colligi poterunt. Per ea enim, quæ hucusque sunt tradita, faciliè quisque diiudicare poterit, quænam vocabula vniuoca, & quænam æquiouoca, siue analogica dicenda sint; & quomodo quilibet conceptus communis per quauis vocabula vniuoca significati vniuersales sint, ad quasque species vniuersales pertineant.

Hoc vnum adnoto, quod iam tetigi *questio- 483 ne octaua*, persepe vsu venire, ut nomina, quæ iuxta suam primariam significationem æquiouoca, vel analogica sunt: eo quod non ad vnum communem pluribus, sed ad plures, diuersosque conceptus immediatè significandos primitus sunt imposita, communiter vsurpentur tanquam vniuoca; eo quod veluti reflexè quodammodo vniuoca facta sunt: nimirum, quia licet primarij conceptus obiectorum, ad quos immediatè significandos imposita sunt, à diuersitate phantasmatum sensibilium, in quibus sunt à nobis concepta talia obiecta, iuxta doctrinam supra statutam *disputatione secunda, questione tertia: & sæpe alibi*, diuersi euaserint; secundarij tamen eorundem obiectorum conceptus, quos per phantasmata ipsorum nominum solemus formare, exactè similes; atque adeo in vnum adunabiles sunt, de factoque à nobis adunantur, sicque adunati per eadem nomina significandi veniunt. Quo nihil deest, quominus hæc veluti per reflexionem quamdam vniuoca euadant; tamen directè spectata æquiouoca, vel analogica sunt. Taliæque subinde loquendo absolutè dicantur. Ita contingit haud dubiè in istis nominibus *Res, entitas, essentia, quiditas, aliquid, quidpiam, hoc, illud, istud, ipsum, quod, & cæteris* huiusmodi. Imò in plerisque aliis æquiouocis, & analogis ita contingere videtur.

TRACTA